ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 23 augustus 2014

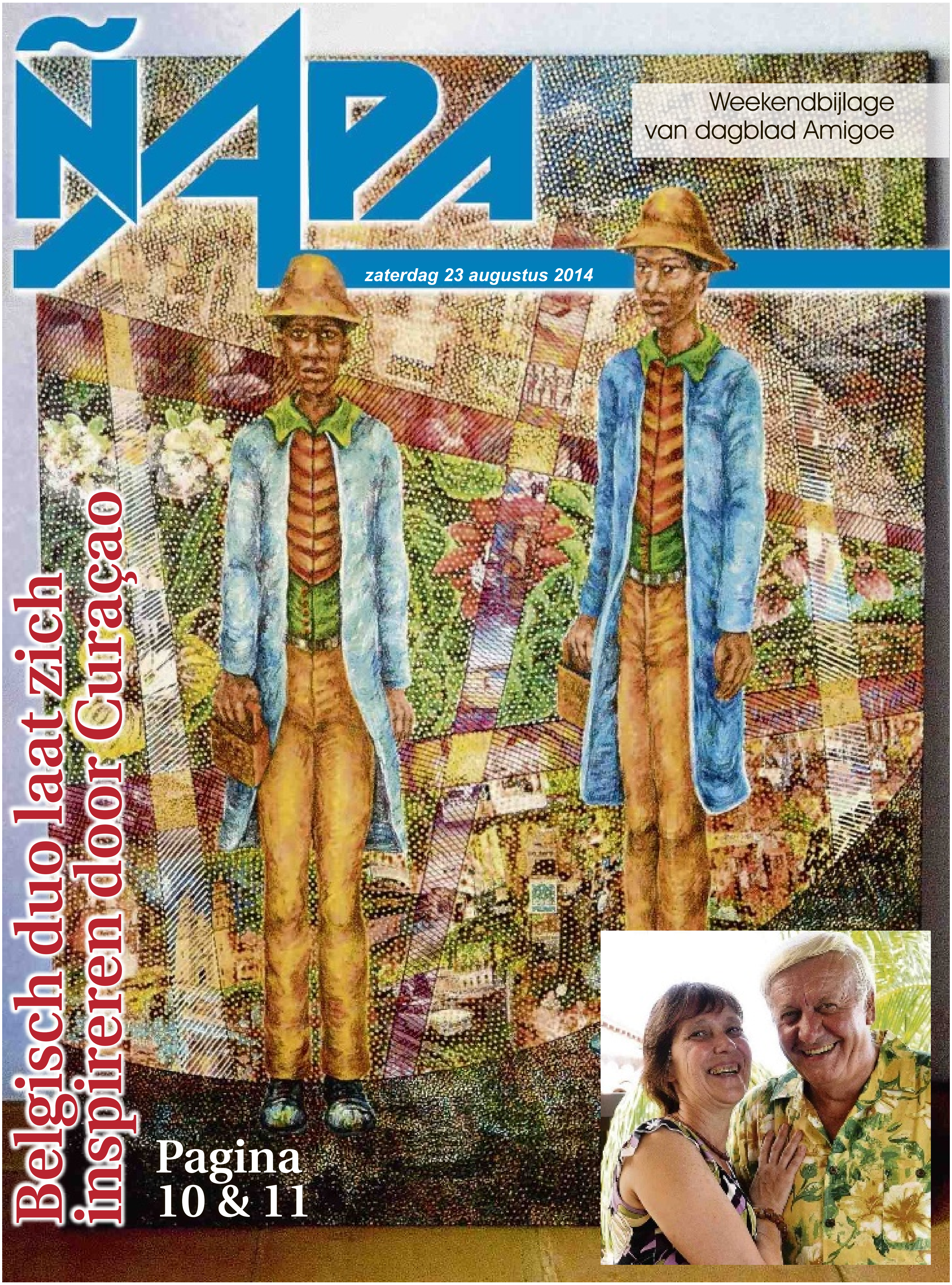

Belgisch duo laat zich inspireren door Curaçao

Pagina
10 & 11

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Gezondheid 4

Eten & drinken 5

Moeten we de wetenschap vertrouwen? 6 & 7

Literatuur 8 & 9

Belgisch kunstenaarsduo 10 & 11

Schatrijk Central Park springlevend 12 & 13

Business 14 t/m 20

Foto van de week.

Cynthia de Lannoy genoot samen met kennissen van een mooie zonsondergang op het balkon van een van de bungalows op Lagun Blou toen er twee ongenode gasten arriveerden. Die genoten blijkbaar ook ten volle van hetzelfde prachtige tafereel.
Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Oscar Vanegas, Wendela Ataliede, Linda van Eekeres

Voorpaginafoto: Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak, Eric de Brabander, Deborah Bremmer, Monique Casimiri, Verele Ghering, Hans de Haan, Lennart Huijsen, Elisa Koek, Brede Kristensen, Judice Ledeboer, Marcel Truyens, May Voges, Miriam de Windt, Ken Wong

Thuis.

Nieuwe namen

Monique Casimiri

Veranderingen kunnen goed zijn. Ik ben daar niet op tegen, maar bij sommige veranderingen zet ik toch mijn vraagtekens, bijvoorbeeld met de verandering van de namen van wegen, gebouwen en locaties. Wat was er nu mis met de naam Nieuwe Havenweg? Waarom moet die nou zonodig Rijkseenheidsboulevard heten? Ik meen zelfs dat deze Nieuwe Havenweg nu drie namen heeft. Maar vraag je iemand de weg dan weet geen mens waar je het over hebt als je zegt dat ze de Emancipatieboulevard moeten nemen. Terwijl ze bij Nieuwe Havenweg allen meteen flink ja knikken. Zo ook met de Arowakenweg. Bij iedereen bekend, maar nee, deze moet nu ‘Kaya Coco Balentien’ heten. Om nationale sporthelden te eren. Ik ben daarvoor. Ik wil graag dat ze geëerd worden, maar kan dat niet in nieuwe wijken? Die verrijzen als paddenstoelen uit de grond, leef je daarop uit. Maak een sportheldenbuurt of een schrijversbuurt. Hang niet aan de plek waar deze of gene is opgegroeid. Zelf ben ik opgegroeid in de buurt van Jan Thiel. Wij gingen dan ook regelmatig zwemmen bij Jan Thiel, bij mevrouw Verbruggen waar we patat kochten voor twee gulden. Tegenwoordig heet het Zanzibar en een zak friet kost tien gulden. De saus kan niet tippen aan die van mevrouw Verbruggen en aan de naam Zanzibar kan ik niet wennen. Als toeristen mij vertellen dat ze zijn gaan zwemmen bij Zanzibar, dan kijk ik vreemd op. Van die baai heb ik nog nooit gehoord. Wij noemen het in de volksmond nog steeds Jan Thiel en ik merk dat al mijn vrienden dat doen. Het is allemaal wel een beetje gebonden aan de tijd waarin je hier woonde. Mijn ouders spreken over Arthur Frommer, wij over Las Palmas, en tegenwoordig heet het Floris Suites. Waarschijnlijk zullen onze kinderen het later over Floris Suites hebben, terwijl de huisjes tegen die tijd vier andere namen gehad zullen hebben. Ik ben benieuwd hoeveel generaties het zal gaan duren voordat leerlingen hier niet meer op het Peter Stuyvesant hebben gezeten, maar op het KAP, Kolegio Alejandro Paula. En dat alles omdat de heer Peter Stuyvesant zeer omstreden raakte in onze tijd. Nu kan ik alleen maar hopen dat mijn aanbeveling om straten in nieuwe wijken van nieuwe namen te voorzien niet gegeven zullen gaan worden aan politici. Het heeft vierhonderd jaar geduurd voordat sommige politici vonden dat Stuyvesant het niet verdiende om de naam van een school te mogen dragen. Nu leven we in een sneller tijdperk, waarin veranderingen helaas vaak redelijk ondoordacht snel worden doorgevoerd. Ik zie het al voor me. In welke straat woont u mevrouw? ‘Nou, gisteren was het nog de Kaminda Maria Liberia-Peters, maar met de snelheid waarmee hier ministers en politici plaats moeten maken voor anderen verwacht ik dat we volgende week een andere naam zullen hebben.’ Mocht ik ooit een beroemde sportheld worden, wilt u dan zo vriendelijk zijn om niet de naam Kaya Taitai te veranderen in de naam Casimiristraat. Ze zullen me toch nooit kunnen vinden.

Uitgelicht.

Aruba International Regatta

De Aruba International Regatta was afgelopen weekeinde een succes. Er waren meer deelnemers dan ooit. De harde wind speelde de zeilers echter parten. In verschillende races haalden boten de eindstreep niet. Doordat gevaren wordt in een groot aantal klassen en categorieën, zijn er vele tevreden winnaars. De jachten leveren altijd een spectaculair schouwspel op. Sunbelt Realty Dash was in de Racing Class de overtuigende winnaar, alle races werden gewonnen. Zij werden uiteindelijk ook de trotse winnaar van de hoofdprijs.

Foto's: **Joost Horward**

Medisch.

Hoog tijd voor E-health op Curaçao

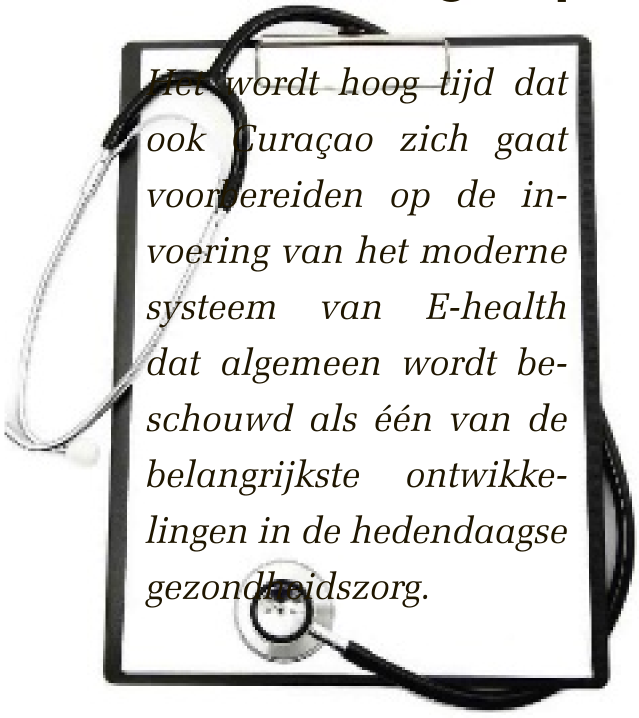

Het wordt hoog tijd dat ook Curaçao zich gaat voorbereiden op de invoering van het moderne systeem van E-health dat algemeen wordt beschouwd als één van de belangrijkste ontwikkelingen in de hedendaagse gezondheidszorg.

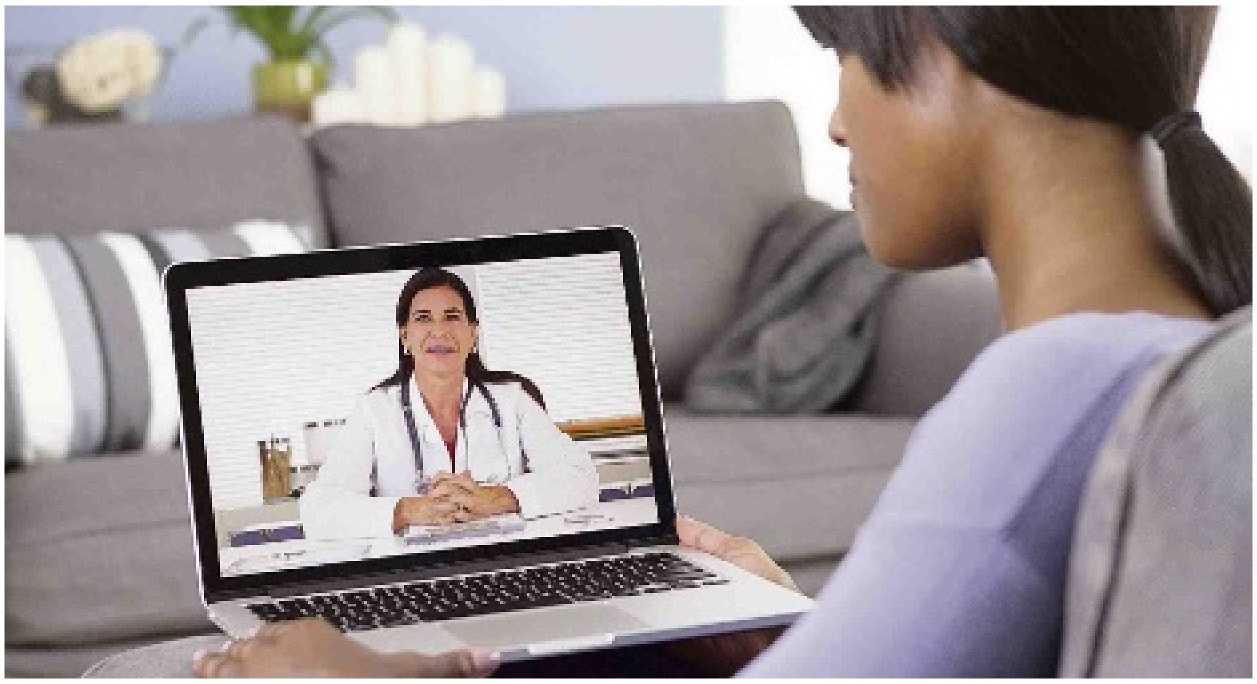

Tekst: **Hans de Haan**

E-health leeft nog niet bij ons, omdat ons eiland relatief klein is en de voorzieningen op het gebied van de gezondheidszorg over het algemeen goed bereikbaar zijn. De behoefte hieraan is destijds vooral ontstaan in landen waar de afstanden tussen woningen en voorzieningen groot zijn, zoals in de Verenigde Staten en Canada. Inmiddels gaat het niet meer uitsluitend om zorg op afstand, maar om het bereiken van meer kwaliteit en efficiëntie in de gezondheidszorg door toepassing van de thans beschikbare informatie- en communicatietechnologie.

Voorgeschiedenis

De term E-health kwam voor het eerst voor in de wetenschappelijke literatuur in 1999. In 2004 werd in België een proefproject uitgevoerd met een bestaande thuiszorgorganisatie, waarbij de zorg aan hulpbehoevende bejaarden en chronisch zieken op afstand werd gevolgd. Vervolgens vonden ook in Nederland dergelijke projecten plaats. Onderzoek heeft toen al uitgewezen dat wanneer gebruik wordt gemaakt van zulke hulp op afstand, het aantal verwijzingen van patiënten naar het ziekenhuis met 70 procent afneemt.

Sinds 2005 ondersteunt de World Health Organization wereldwijd de implementatie ervan. Ook de Europese Unie heeft richtlijnen opgesteld ter bevordering van E-health. In 2012 lanceerde de Europese Commissie het tweede E-health Action Plan, nadat het eerste had geleid tot vruchtbare initiatieven om de gezondheidszorg met behulp van informatietechnologie naar een hoger plan te tillen. Nederland doet ook goed mee. De beroepsverenigingen van huisartsen en specialisten hebben in 2012 richtlijnen uitgebracht voor consulten online. Het Nederlandse ministerie van Volksgezondheid stimuleert eveneens het gebruik van E-health. In het licht van deze positieve ontwikkelingen zijn al veel zorginstellingen hard aan het werk om E-health in hun zorgaanbod op te nemen.

Toepassing van E-health

Het gaat dus in feite om het toepassen van informatie- en communicatie-technologie ten dienste van de gezondheidszorg. Het omvat verschillende technieken en systemen die werkzaam zijn op afstand. Van oudsher liep dat via de telefoonlijn, maar thans steeds meer via internet. E-health heeft inmiddels overtuigend laten zien dat het kosten kan besparen en de personeelsdruk kan verminderen.

De volgende toepassingen zijn thans beschikbaar:

1. Telemonitoring: het op afstand toezicht houden op patiënten die niet op dezelfde locatie zijn als de zorgverlener.
2. Telecoaching: begeleiding op afstand. Dit is een langer proces met diverse contactmomenten, bijvoorbeeld voor fysiotherapie of voor psychiatrische of psychologische hulp.
3. Telezorg: het bieden van zorg aan ouderen en mensen die fysiek in minder goede staat zijn, zodat ze zelfstandig in hun eigen huis kunnen blijven wonen, zonder direct persoonlijk contact met zorgverleners.
4. Teleconsultatie: het raadplegen van een zorgverlener op afstand via een webcam door een patiënt of andere zorgverlener.

Risicobeheersing

Elk nieuw systeem kent risico's en daarom heeft de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) opdracht gegeven aan het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) onderzoek te doen naar de eventuele risico's van E-health. Dit heeft geleid tot het document: 'Whitepaper, risicobeheersing van E-health', dat vorig jaar november is gepresenteerd tijdens het Medisch Informatica Congres in Veldhoven. Het document is vooral bedoeld voor managers, bestuurders en zorgprofessionals die belast zijn met de implementatie van E-health en de risicobeheersing ervan. Dit document is gratis te downloaden: www.ictiz.nl/module/360/991/whitepaper.

Voorbeelden van E-health

Telezorg

Een groot risico voor de alleenstaande, zelfstandig wonende oudere is dat hij of zij valt en er niemand te hulp komt. Om die reden is de 'alarmknop' bedacht die aan een ketting om de hals
hangt, waarmee een signaal naar een zorgcentrum wordt gestuurd, waarna er hulp komt. Vervolgens zijn de zogenaamde 'domotica' beschikbaar gekomen, bestaande uit verschillende elektronische hulpmiddelen, zoals camera's, sensoren en luistersystemen waarmee een bewoner kan worden bewaakt. Tenslotte bestaat nu ook de mogelijkheid van 'leefstijlobservatie', waarbij met speciale apparatuur lichaamsfuncties (bloeddruk, gewicht, suikergehalte in het bloed, mate van beweging) kunnen worden gemonitord en zo nodig via de telefoon, laptop met webcam of tablet contact kan worden opgenomen met betrokkene om te waarschuwen en zo nodig in te grijpen.

Webcamconsult

Huidziekten lenen zich bij uitstek voor E-health, omdat de diagnose ervan voornamelijk wordt gesteld door te kijken en dat kan goed met een webcam. De patiënt krijgt een e-mail met een link naar een website en instructies, waarmee hij/zij 'plaats neemt in de digitale wachtkamer' waar kan worden gezien hoeveel wachtenden er nog voor hem of haar zijn. De patiënt hoeft niet in te loggen, niets te installeren en het werkt op alle pc's, tablets en smartphones. Het systeem voldoet aan de normen voor medische informatica en is niet gekoppeld aan het medisch dossier van de patiënt. Zie verder: www.webcamconsult.nl.

Postoperatieve info

Een website met gerichte adviezen helpt vrouwen na een gynaecologische ingreep sneller te herstellen, waardoor ze ook eerder kunnen terugkeren op de werkvloer. Dat is de uitkomst van onderzoek bij VUMC in Amsterdam onder 215 patiënten. Vrouwen kunnen via de website van dag tot dag zien wanneer gewone dagelijkse handelingen zoals fietsen, tillen of autorijden weer mogelijk zijn. Als er complicaties optreden, kan een patiënt de site raadplegen en zo nodig worden doorverwezen.

Actief bij dementie

Dit programma biedt tips en ondersteuning voor mantelzorgers bij het organiseren van leuke activiteiten voor henzelf en hun naasten met dementie. Dit initiatief van NIVEL en Geriant maakt mantelzorgers meer bewust van het belang van plezierige activiteiten. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat mensen met dementie veel minder depressieve klachten hebben als ze regelmatig leuke en ontspannende activiteiten ondernemen. Zie hiervoor de website: www.actiefbijdementie.nl

Psychiatrie

I-psy, een tweedelijns instelling, behandelt patiënten online in het Turks en Engels (binnenkort ook in het Arabisch). Het betreft geen vertaalde behandelingen, maar originele, cultuursensitieve versies. Volgens Farhana Bharos, projectleider van de online behandelingen, is schaamte soms een reden voor mensen van niet-Nederlandse afkomst om geen hulp te vragen bij psychische problemen. De online-behandelingen kunnen daarom een uitkomst zijn. I-psy heeft een kleine twintig vestigingen in het westen en zuiden van Nederland.

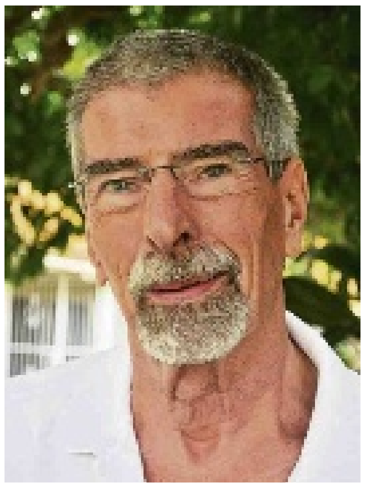

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Food for thought.

Verse sap van boerenkool

Boerenkool betekent voor menigeen herinneringen aan winter en ijskoude weersomstandigheden: vriesweer, sneeuw, hagel. Waarschijnlijk herinnert u zich boerenkool als stamppot, kapot gekookt met de aardappelen, geserveerd met vette worst, zuur en heel veel jus.

Tekst: **Miriam de Windt**

Het kan ook anders. Een simpel gerecht, gesmoord, niet teveel ingrediënten, maar boordevol voedingsstoffen. Voor dit recept hebt u 1 struik boerenkool nodig. 1 Struik van normale grootte kan ongeveer 300 gram wegen. De aanbevolen hoeveelheid voor bladgroente en andere sterk slinkende groentesoorten per persoon is 250 à 400 gram. Voor de berekening van het percentage Dagelijkse Aanbevolen Hoeveelheden werd dan ook uitgegaan van de hele struik (ongeveer 300 gram) per persoon. Met andere woorden: het recept in deze aflevering is voor 1 persoon.

U ziet het, hele hoge percentages van alle voedingsstoffen, met uitzondering van koolhydraten. Dit is niet uitzonderlijk, aangezien groenten niet koolhydraatrijk zijn.
300 Gram boerenkool levert u bijna twee maal de hoeveelheid vitamine A en C die u per dag nodig heeft, driekwart van kalk, de helft van B2, eenderde van B1 en vezels en een kwart van ijzer. Verder levert het ook een goede hoeveelheid plantaardige eiwitten. Zeker belangrijk gezien de tegenwoordige eetgewoonten met teveel dierlijke eiwitten.
De hoeveelheid vetten en zout (natrium) heeft u zoals altijd zelf in de hand. U kunt ze minderen. Ik kan u aanraden om per persoon standaard 1 theelepel olie of andere spijsvetten te gebruiken. Ook goede vetten zetten aan. Indien u echter op gewicht bent en er ook nog gezegend mee bent dat u niet op uw gewicht hoeft te letten, kan 1 eetlepel olie geen kwaad.
Zout kunt u altijd weglaten bij de bereiding van bladgroente. Bladgroentes bevatten een grotere hoeveelheid natrium die van nature in de bladeren zit.
Al met al, gezien de analyse, is boerenkool inderdaad een superfood.

Superfood

Boerenkool groeit gemakkelijk. Alhoewel een wintergroente, kan het in alle grondsoorten groeien. Er zijn twee soorten boerenkool: struikboerenkool en dwergboerenkool. Dit wordt ook wel krulkool genoemd.
Van alle soorten bladgroentes, bevatten de donkergroene soorten de meeste voedingsstoffen. Boerenkool valt in deze categorie. De gezondheidsbevorderende eigenschappen zijn legio:
Vezels: zorgen niet alleen voor een goede darmfunctie en verzadiging. Vezels helpen ook het cholesterol in uw bloed te verlagen. Boerenkool bevat bovendien heel weinig calorieën en 0 vetten. Boerenkool is bij uitstek geschikt in een afslankingsprogramma én ter preventie van hart- en vaatziektes.
IJzer: boerenkool bevat veel ijzer. Velen die last hebben van anemie hebben hierbij baat. Voldoende ijzer in uw bloed zorgt ook voor een adequaat zuurstoftransport naar spieren en weefsels.
Kalk: voldoende kalk in uw voeding zorgt voor sterke botten, tanden, nagels en haren.
Vitamine A: noodzakelijk voor een goed zicht, maar vitamine A zorgt ook voor gezonde slijmvliezen en een gezonde huid.
Vitamine K: is belangrijk bij bloedcoagulatie. Voldoende vitamine K voorkomt excessieve menstruele bloeding en is een belangrijk onderdeel bij wondheling.
Anti-oxydanten: met voldoende anti-oxydanten in uw voeding voelt u zich jong en vitaal. Bovendien kunnen anti-oxydanten vrije radicalen neutraliseren. Met andere woorden, boerenkool heeft ook een functie
bij preventie van kanker. Nogmaals, een verstandige move om regelmatig een portie donkergroene bladgroente te eten.
Omega-3 vetzuren: zorgen niet alleen voor preventie van hart- en vaatziektes, maar ook voor een goede weerstand en gezonde gewrichten.

Green juice

In deze 'juicing'-era heeft boerenkool zeker zijn plaats verdiend. In plaats van het te eten, kunt u er sap van maken. Alle voedingsstoffen krijgt u dan vloeibaar binnen. Uw lichaam kan gelijk gebruik van ze maken. Alles wat vloeibaar ingenomen wordt, wordt sneller verwerkt en geassimileerd dan vast voedsel. Smoothies en andere verse sappen kunt u extra verrijken met boerenkool.
De beste tijd om te 'juicen' is in de ochtenduren. Beter nog… als ontbijt. Dit betekent dat het eerste wat uw lichaam binnenkrijgt een drankje is met een hele hoge voedingswaarde. Onbetwistbaar het beste voor uw gezondheid.

Side effects?

Na het bovenstaande te hebben gelezen, zult u waarschijnlijk niet willen geloven dat boerenkool ook negatieve side effects kan hebben. Toch zijn er een paar. Dit artikel is niet volledig zonder te melden waar u op moet letten.
Bloedverdunners: Degenen die bloedverdunners innemen dienen op te passen met teveel boerenkool. Het hoge gehalte aan vitamine K in boerenkool kan het effect van deze medicaties teniet doen.
Hoog kaliumgehalte in bloed: Boerenkool bevat veel kalium. Een te hoog kaliumgehalte in uw bloed geeft bepaalde symptomen, bijvoorbeeld vermoeidheid, spierzwakte, pijn op de borst, diarree, gassen en maagkrampen.

Met een gerust hart kunt u er een nieuwe gewoonte van maken om dagelijks een superfood te eten of te drinken. Lastige symptomen kunnen verdwijnen als sneeuw voor de zon.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor het hele recept:

VoedingsstoffenHoeveelheid % DAH VoedingsstoffenHoeveelheid % DAH
Calorieën/kJoules 290/ 1218 15% Natrium 760 mg 38%
Eiwitten 13 g 13% Kalk 560 mg 80%
Vetten 13 g 19% IJzer 3.3 mg 22%
Verzadigde vetten 0 0 Vitamine A 1266 mcg 158%
Cholesterol 0 0 Vitamine B1 0.33 mg33%
Koolhydraten 17 g 7% Vitamine B2 0.67 mg52%
Voedingsvezels 10 g 33% Vitamine C 135 mg 193%
De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Gesmoorde boerenkool

Ingrediënten:
1 struik boerenkool
1 eetlepel gewone olijfolie
1 ui, schoongemaakt en fijngesneden
2 tenen knoflook, gepeld en fijn gehakt
1/2 promèntè, zaadjes verwijderd, heel fijn gesneden
zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:
De beste boerenkool is kool waar de vorst overheen is geweest.
De boerenkoolbladeren van de stelen ritsen en in wat water met zout even koken, afgieten en op een schaal leggen.
Een wok verhitten en de olie in de wok verwarmen, de ui, knoflook en peper toevoegen en een paar minuten roerend bakken.
De uitgelekte koolbladeren toevoegen, alles goed omscheppen, de wok afsluiten en de koolbladeren 10 minuten laten smoren op een laag pitje.
Met zout en peper afmaken.
Lekker bij vlees en/of kip.

Eet smakelijk,
May

Moeten we de

De discussie over de relatie tussen wetenschap en maatschappij is van alle tijden. Wetenschap is nodig, niet alleen voor technische vooruitgang maar ook voor maatschappelijke ontwikkeling. Zo profiteert de samenleving direct van innovatieve kennis en kan voor die kennis een beroep doen op wetenschappelijke instituten als universiteiten of wetenschappers in het bedrijfsleven.

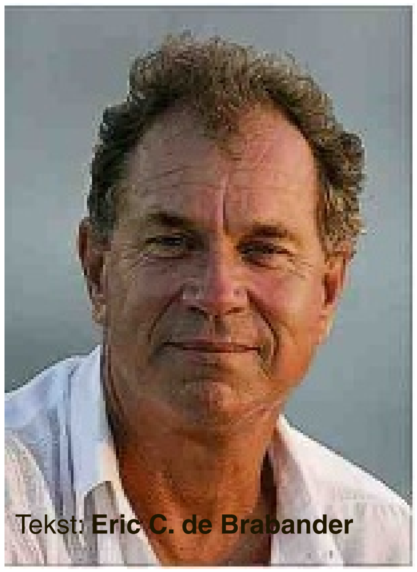

Tekst: **Eric C. de Brabander**

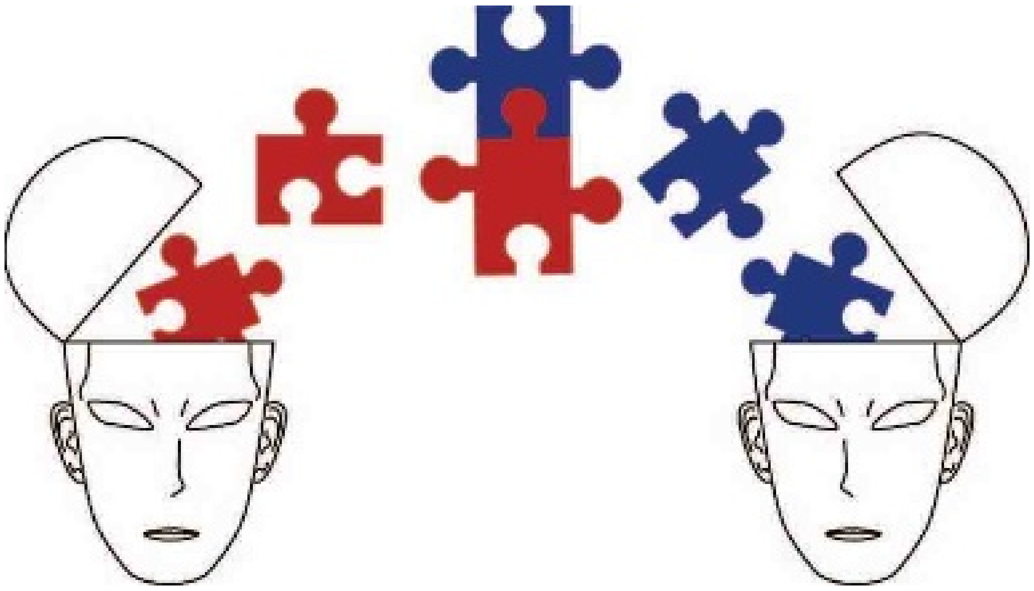

Naar mijn mening krijgen wetenschap en wetenschappers weinig waardering in het maatschappelijk debat. Wetenschappelijk onderbouwde standpunten doen zelden de slinger doorslaan als het gaat om noodzakelijke maatschappelijke aanpassingen. Ik denk dan met name aan de talloze rapporten die ongelezen de lades vullen van onze Curaçaose bestuurders, en de vele studies die op last van de overheid voor miljoenen guldens zijn uitgevoerd, zonder dat er ooit gevolg aan de resultaten is gegeven. Ik denk aan het ziekenhuis dat er maar niet komen wil, aan de stroomlijning van onze gezondheidszorg en de daarmee gepaard gaande verzekeringssystemen, aan de controverse rond de dollarisatie van onze economie en aan de discussie over de drinkwaterfluoridering.

De minister van Onderwijs in Nederland dr. Jet Bussemakers hield in 2013 een krachtig pleidooi waarin zij wees op de noodzakelijkheid van samenspel tussen wetenschap en andere sectoren van de maatschappij. Een teken dat de Nederlandse politiek beseft niet zonder de wetenschap te kunnen. Op Curaçao moet dat besef nog groeien.

Wetenschap doet aannames over hoe de wereld is, en hoe theorie zich verhoudt tot de werkelijkheid. Dat doen wetenschappers door, gebruikmakend van inductie en deductie hun waarnemingen te toetsen aan de realiteit.

Inductie is de aanname dat als een hypothese bewezen wordt in een bepaalde proefopstelling, deze hypothese ook bewezen is voor alle vergelijkbare proefopstellingen. Deductie maakt het mogelijk een specifieke waarheid te formuleren op basis van een algemene waarheid. Een voorbeeld: bloed is rood. Dat is de algemene waarheid. Doe een blinddoek voor. Prik jezelf nu in de vinger, er komt een druppel vocht uit. Het is bloed, dat is de aanname. En de kleur is rood, ook als je je ogen dicht hebt, dat is de specifieke waarheid.

Een wetenschappelijke analyse is niets anders dan het uiteenrafelen van een waarneming of een hypothese om hem te kunnen begrijpen. Bijvoorbeeld: iemand gooit een steen. De baan die deze steen beschrijft is afhankelijk van de kracht waarmee hij gegooid wordt, van de zwaartekracht en de weerstand die het projectiel ondervindt van de lucht en van het gewicht van de steen. Om de baan van de steen wiskundig te beschrijven moeten deze zaken dus afzonderlijk bekeken worden.

Wetenschap is natuurlijk niet onfeilbaar en absoluut, er bestaat nu eenmaal geen absolute en onbetwijfelde waarheid ten aanzien van de fysieke wereld waarin wij leven. Maar de moderne wetenschap is wel het meest kritische instrument dat de mens kan hanteren om tot conclusies te komen waarmee hij verder kan.

De basis van ons modern wetenschappelijk denken werd al gelegd door de Grieken, maar kwam in Europa pas weer aan de orde met René Descartes (1596-1650).

Zijn filosofie veroorzaakte een wetenschappelijke revolutie en zette de ontwikkeling aan van een mechanistisch wereldbeeld waar natuurkundigen als Newton hun onderzoeken op baseerden. Vóór Descartes was het wereldbeeld gebouwd op empirische waarnemingen, emoties en religieuze aannames, die onder meer leidden tot het afwijzen van de bevindingen van Copernicus en Galilei. Descartes is vooral bekend geworden door de methodische twijfel, een manier om te zoeken naar waarheid door systematisch aan alles te twijfelen. Door alles te elimineren waar twijfel over zou kunnen bestaan hoopte Descartes onbetwijfelbare waarheden te vinden. Hij was de eerste die verbanden legde tussen de fysiologie en de wiskunde en hij verkondigde dat natuurverschijnselen niet verklaarbaar waren zonder dat er wiskunde op toegepast werd. Eén regel voor het bedrijven van wetenschap die Descartes postuleerde was dat men uitsluitend heldere en onderscheidende rationele inzichten toeliet in de opbouw van de kennis. Descartes stond aan de wieg van het proces dat ervoor zorgde dat de wetenschap als richtsnoer in de maatschappij de functie overnam van het geloof en de Bijbel in de middeleeuwen. Na hem zijn er vele grote denkers geweest die zich met wetenschapsfilosofie bezighielden. Het gaat in dit stuk te ver om ze allen te noemen, maar Baruch Spinoza (1632-1677), een bewonderaar van Descartes - hij bewerkte verschillende van zijn geschriften - ontwikkelde de kennistheorie.

Hij verdeelde de menselijke kennis in opklimmende niveaus: onderaan staat kennis van horen zeggen of uit ervaring, die weliswaar onontbeerlijk is, maar het risico van dwaling met zich meebrengt. Daarboven rationele kennis, die door consequent redeneren tot stand komt. En op het hoogste niveau het heldere inzicht of de aanschouwende wetenschap. Slechts de twee hoogste niveaus leveren adequate kennis. En alle dwaling heeft haar oorsprong in het laagste niveau, dat van de verbeelding en ervaring.

Spinoza besefte dat dat laagste niveau voor alle mensen wezenlijk is en niet te omzeilen. Het laagste niveau is de bron van alle feitenkennis. Het ging hem dan ook totaal niet om het ontkennen van het laagste niveau, maar om het bereikbaar maken van de twee hogere niveaus.

De medische wetenschap legt verbanden tussen ziekten en hun oorzaken, en onderzoekt de methodes om de ziekteprocessen omkeerbaar te maken. Dat de Aedes Egypti dengue kan veroorzaken is wijd geaccepteerd, net zoals dat een aspirientje helpt tegen hoofdpijn. Maar voorafgaande aan die conclusies zijn er eerst theorieën ontwikkeld of hypotheses die gebaseerd waren op waarnemingen. En die hypotheses zijn, gebruikmakend van van tevoren in een protocol vastgelegde modellen van inductie en/of deductie, getoetst. De resultaten van zo'n toetsing worden, voordat in een gerenommeerd blad tot publicatie wordt overgegaan, voorge-

Standbeeld van Spinoza in Amsterdam.

wetenschap vertrouwen?

wetenschappers met het verzoek de methodologie van het onderzoek scrutineus te bekijken, en na te gaan of er een instantie zou kunnen zijn die bemoeienis met het onderzoek heeft gehad en bij een bepaalde uitslag baat heeft. Ik denk dan aan bijvoorbeeld een farmaceutisch bedrijf dat koste wat kost een bepaald medicijn op de markt wil hebben.

Dat er een hoop mensen op deze aardbol zijn die weinig vertrouwen hebben in deze wetenschappelijke aanpak van zaken als ziekte en gezondheid is voor een groot deel te verklaren uit de gebrekkige communicatie tussen de wetenschappers en de ontvangers van de gezondheidszorg.

Dit kan oorzaak zijn dat de angstige patiënt zich laat verleiden om af te zakken tot het laagste niveau zoals door Spinoza beschreven, dat van de verbeelding en het horen zeggen. En op die manier in handen valt van kwakzalvers of andere middeleeuws denkenden die ergens heilig in geloven of een slaatje uit de situatie proberen te slaan.

Naomi Oreskes is een wetenschapshistorica, verbonden aan Harvard University. Voordat ze haar opleiding als historicus begon studeerde ze mijnbouw en geologie in Londen. In 2004 publiceerde zij een essay over klimaatsverandering. Zij analyseerde de resultaten van verschillende onderzoeken die aangaven dat een groot deel van de global warming gevolg is van menselijk handelen. En ze

analyseerde vervolgens wat er met de resultaten van die onderzoeken gedaan werd nadat ze aan gouvernementele instanties waren doorgestuurd. Een bedroevend klein percentage van de wetenschappelijke artikelen leidde tot immediate action. Haar bevindingen werden in 'An inconvenient truth' van Al Gore breed uitgemeten. In 2010 kwam van haar hand het boek Merchants of Doubt uit. In dit boek legt Oreskes verband tussen het debat over klimaatsverandering en de controversie in de jaren 60 over het roken van tabak en longkanker, zure regen en het gat in de ozonlaag. Zij beargumenteerde dat het verspreiden van twijfel en verwarring de strategie was van de partijen die belang hadden bij een status quo. Het wetenschappelijk werk dat voorafging aan 'Merchants of Doubt' wordt gezien als baanbrekend. Enkele reviewers beschreven het boek als het beste wetenschappelijke werk van het jaar 2010.

Oreskes hield onlangs een TED-talk die nu nog op YouTube te volgen is. De titel van haar pleidooi, 'Why we should trust scientists' stond model voor de titel boven dit artikel. Zij verwonderde zich erover dat zoveel mensen niet willen aan de evolutietheorie van Darwin, terwijl 150 jaar na publicatie deze theorie toch onweerlegbaar lijkt te zijn. Waarom er nog steeds mensen niet in vaccinatie geloven, ondanks dat vaststaat dat vaccinatieprogramma's aan de basis liggen van de enorm gestegen levensverwachting van de afgelopen eeuw. Voor de leek blijft wetenschap een kwestie van geloof. Hij kan de methodes van die wetenschap niet beoordelen. Zelfs wetenschappers van één discipline kunnen de onderzoeken van anderssoortige wetenschappers niet beoordelen. Het is dus een kwestie van geloof, en geloof komt voort uit vertrouwen.

Voor zover dat vertrouwen niet al te vaak beschaamd is door de gebrekkige communicatie of door arrogantie, is dat vertrouwen er domweg niet omdat dat anders zou betekenen dat bij elke nieuwe wetenschappelijke vondst het roer om moet. De mens houdt nu eenmaal niet van verandering, hij is gebaat bij zijn veilige zone, elke verandering levert een bedreiging op van die veilige zone. Robert Kennedy stelde zichzelf de vraag in een speech in 1968 tijdens zijn presidentskandidaatsschap: 'Sommige mensen zien de dingen zoals ze zijn en zeggen: waarom? Ik droom echter dingen die er nooit geweest zijn en vraag mezelf af: waarom niet?'

De mens doet er goed aan de wetenschap te vertrouwen. Domweg omdat vooruitgang anders ernstig vertraagd wordt en er onbedoeld allerlei dwaalwegen ingeslagen worden.

Naomi Oreskes gebruikte de technologie om uit te leggen waarom wetenschap betrouwbaar is. Ze nam de ontwikkeling van de moderne automobiel als voorbeeld. De auto van vandaag, zo stelde ze, is door de jaren heen een hoogwaardig en betrouwbaar product geworden. Elke ochtend start hij zonder morren en brengt ons naar ons werk en de kinderen naar school, en dit meerdere jaren lang. Dit is niet alleen het resultaat van het genie van Henry Ford en Carl Benz. Het is de gezamenlijke inspanning van 100 jaar arbeid van honderdduizenden mensen die in de ontwikkeling van de auto hun energie stopten. En die arbeid is weer gebaseerd op een geschiedenis gevuld met technische ervaringen van miljoenen mensen. Het resultaat is een stuk techniek dat het vertrouwen geniet van miljoenen gezinnen.

Voor de wetenschap geldt hetzelfde. Hypotheses worden gevormd op basis van wetenschappelijke resultaten van honderden jaren en ervaringen van miljoenen mensen. Het zijn niet uitsluitend de grote wetenschappers als, om er een paar te noemen, Einstein, Newton, Darwin, Fleming en Pasteur die de kennis die we vandaag de dag hebben, schiepen. Net zo belangrijk zijn de duizenden denkers die hen voorgingen, die ervaringen bundelden, hypotheses postuleerden en

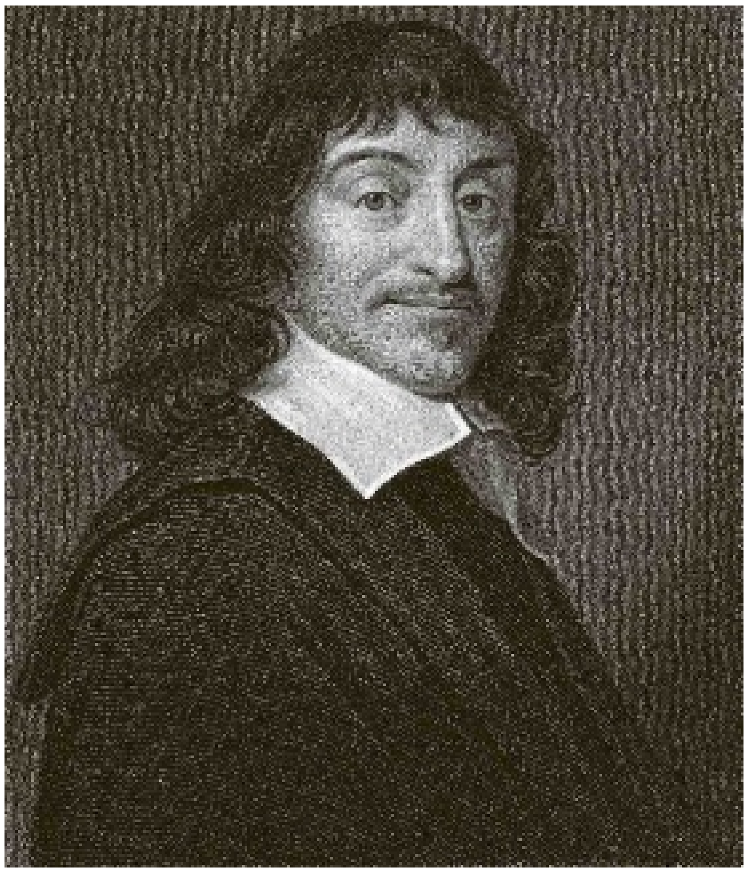

Rene Descartes (1596-1650), Gravure van W. Holl en gepubliceerd in The Gallery Of Portraits With Memoirs encyclopedia, Verenigd Koninkrijk, 1833.

het materiaal aanleverden waarmee de grote genieën konden bouwen aan hun uitvindingen.

Die uitvindingen worden, zodra ze bekendgemaakt worden, voorgelegd aan de wetenschappelijke wereld die ze met gepast wantrouwen, gevoed door mislukkingen in het verleden, beoordelen. Met wantrouwen, want ook in de wetenschappelijke wereld worden denkfouten gemaakt en wordt er gefraudeerd. De wetenschappers zullen dus de bewijslast met georganiseerde scepsis tegemoettreden. Wat ertoe leidt dat de waarheidsaanspraken van de wetenschap steeds

meer worden gerelativeerd. De uiteindelijke aanname of afwijzing van het bewijs van een hypothese is dus de consensus van een grote groep mensen met PhD-degrees, die hun leven hebben gewijd aan het beoefenen van de wetenschap.

Het resultaat van zo'n review kan zijn:

- Het is waar, het onderzoek klopt.
- Het is niet waar.
- Er is meer onderzoek nodig.
- Uit de resultaten is geen conclusie te trekken, we leggen het terzijde en kijken er over een aantal jaren nog eens naar.

Wetenschappers gebruiken dus andere wetenschappers om hun bewijzen te beoordelen.

De autoriteit die waakt over bewijsvoering en wetenschappelijk resultaat is niet een autoriteit in de vorm van een persoon of instantie. De autoriteit wordt gevormd door de gehele wetenschappelijke gemeenschap.

Het gaat er dus niet om dat wij als leken de wetenschappelijke methodes vertrouwen die gebruikt werden. Daar ontbreekt ons de nodige kennis voor. Het gaat erom dat wij de duizenden wetenschappers vertrouwen die het onderzoek onder ogen krijgen en het scrutineus en met de nodige scepsis zullen bestuderen om er hun uiteindelijke oordeel over te vellen.

Met het internet is het aanbod van kennis enorm toegenomen. Dat heeft grote voordelen. Ik zou bijvoorbeeld dit essay niet gemakkelijk geschreven hebben zonder de hulp van Wikipedia.

Het probleem met de aangeboden kennis op het net is dat die niet zonder meer betrouwbaar is. De informatie op het internet is niet door de wetenschap gecontroleerd, iedereen kan erop zetten wat hij wil. Dat betekent dat ieder die kennis van het internet haalt deze zelf op zijn validiteit dient te toetsen en niet iedereen kan dat.

In mijn professie als tandarts maak ik vrijwel dagelijks mee dat patiënten zich op het internet laten informeren over een bepaalde behandeling. Dat is vaak heel nuttig, maar kan ook heel verkeerd vallen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan leveranciers van tandheelkundige materialen die misleidende informatie geven over de toepasbaarheid van die materialen omdat ze er financieel belang bij hebben.

Ik denk aan lobbyisten die tegen het vaccineren van babies zijn. Of de anti-drinkwaterfluoridisten.

Het is om bovenstaande reden goed dat in het onderwijs aandacht besteed wordt aan het kritisch lezen van internetinformatie, en dat hulpmiddelen worden aangeboden om deze informatie op hun bruikbaarheid te toetsen.

Matiging: Een

Op een reis naar Suriname had mijn vader een koddige, tongloze zoetwaterpad meegenomen, een pipa. Hij mocht zijn leven voortzetten in ons aquarium thuis, te midden van kleurrijke vissen en waterslangen. Het was een gulzig beestje en tot verdriet van mijn vader verorberde hij diverse prachtige vissen. Op een ochtend kon ik mijn ogen niet geloven. Daar lag de pipa dood in het aquarium. Uit zijn bek stak nog een stuk waterslang van 7 centimeter.

Tekst: Brede Kristensen

Kennelijk waren de oogjes van de pipa groter dan zijn maag geweest en had hij zich in de slang verslikt. Mijn vader besloot de pipa met de uit zijn bek bungelende slang in een fles met sterk water te stoppen. Deze fles heeft jarenlang als aandenken op zijn bureau gestaan, bizarre reminder dat ook in het dierenrijk onmatigheid ten val voert.

Toen hij tegen de 70 liep, had ik in Bordeaux een gesprek met de Franse historicus en socioloog Jacques Ellul, die meer dan 50 boeken had geschreven. Hij vertelde me welke schrijfplannen hij nog had. Ik was onder de indruk en dacht bij mezelf: ik hoop dat dit geen 'old man and the sea'-toestanden worden. Alsof hij mijn gedachten had geraden, merkte hij op: 'Kwestie van discipline... en weten waaraan je begint'. Hij noemde de Franse renner van de Tour de France die zich een paar dagen daarvoor op een etappe had verkeken, te hard van stapel was gelopen en moest afhaken. Discipline en matigheid, zo ging hij verder, helpen je helder te denken. En te genieten. Zonder te kunnen matigen, raak je verslaafd aan je behoefte aan genot, comfort of wat dan ook. Nog voordat je er erg in hebt. Dan slaat alles om in zijn tegendeel. Voor zijn nieuwe boek had hij de titel 'Le bluff technologique' (1988) bedacht. Bluf, het tegenovergestelde van matigheid. Techniek, zo schreef hij eerder, kent geen matigheid. Techniek heeft een partner nodig om kritisch tegenwicht te bieden. De enige kandidaat-partner is de mens. Maar we weigeren die rol te spelen. We prefereren zorgeloze gebruikers en consumenten te zijn. Daarom koloniseert de techniek ons hele bestaan en hypnotiseert nog bovendien. Alles wat mogelijk is, wordt klakkeloos uitgevoerd, toegepast en geconsumeerd. Mateloos.

Vroeger kon het doel de middelen heiligen, nu is het omgekeerd. De (technische) middelen heiligen het doel. 'Alles moet kunnen'. Zonder kritische doeldiscussies wordt niets gerelativeerd. Je ziet het aan alles, aan ons drinkgedrag, eetgedrag, PC-gedrag, verzamelgedrag. Om over macht en geld maar te zwijgen. Mentaal gesproken komen we in een neerwaartse spiraal terecht. Want naarmate ons vermogen tot matigheid afneemt, neemt ook ons vermogen tot kritische reflectie af. Bovendien, is bluf niet het tegenovergestelde van echtheid en authenticiteit?

Vroeger kon het doel de middelen heiligen, nu is het omgekeerd

Raken we onszelf zonder matigheid niet kwijt? In hoogmoed en overvloed?

Nou ja, meestal kunnen we nog terug, al is het maar voor even. Het moet overigens gezegd worden, juist in mateloze omstandigheden zijn mensen soms tot veel in staat, mits het vermogen tot afstand nemen niet is uitgeschakeld. Heeft niet iedereen ook recht op zijn eigen puinhoop? De Egyptenaren gebruikten de mestkever (scarabee), die uit de puinhoop van de mest verschijnt, als symbool van leven. Maar je moet je er niet in verslikken.

Dostojevski was gokverslaafd. Met grote krachtinspanning wist hij bij tijd en wijle afstand te nemen, uit zichzelf te treden en sublieme romans te schrijven, ondermeer over gokverslaving. Wat was er van het brave burgerjongetje Rimbaud geworden als hij zijn neiging tot zuipen en uitspatten had weten te beheersen? In ieder geval hadden we zijn 'Seizoen in de hel' (1873) niet kunnen lezen. Het vermogen afstand te nemen is wat mensen van dieren onderscheidt. 'Buiten onszelf zijn we het meest onszelf', formuleerde Helmut Plessner. Ego-tripperige bluf, is zo ongeveer het slechtste wat we onszelf kunnen aandoen. De ultra-consumer, die zijn eigen zalige vervulling tracht te zijn, is de ridiculisering van verval. Fellini heeft het in de film 'Ginger and Fred' lachwekkend verbeeld. Al weet je niet of om al die glitter, schijn en bizarre na-aperij moet huilen of lachen.

Het gesprek met Ellul ging verder. Over zijn 'ethiek van de vrijheid'. Een moraal die geen uiting van vrijheid is, is een opgelegde, niet-authentieke en dus zinloze moraal, stelde hij in zijn 'Ethique de la Liberté' (1973-74). Ethiek en moraal gaan over vrijheid en bevrijding. Natuurlijk denken we eerst aan bevrijding van externe, imperialistische en koloniserende machten. De militaire macht van grote mogendheden, de economische macht van ondernemingen, de propagandistische macht van religies, de hypnotiserende macht van techniek en sociale media.

Voor het gemak zien we onszelf graag over het hoofd. Geen goed idee, want we kunnen ook onszelf en onze vrijheid vreselijk in de weg zitten. De mens als zijn eigen vijand. Hier komt het vermogen tot matigen om de hoek kijken. We houden er niet van. Matigheid als deugd klinkt ons kleinburgerlijk in de oren. Zielige zelfkwelling, met een onderdanige slavenmoraal onherroepelijk in het verschiet. Nietzsche spoog erop. Tegenover de 'loser' stelde hij de 'Uebermensch'. Punt is dat we zonder zelfbeheersing onherroepelijk slaaf van welk genot dan ook worden, waardoor het met een ophoudt genot te zijn. Obsessief genot is geen genot. Die simpele les probeerde de Griekse wijsgeer Epicurus (341-270 voor Chr.) ons al bij te brengen. 'Voor wie genoeg niet genoeg is, is niets genoeg'. Een hellend vlak. Zonder matiging gaat genot over in gebod, in afhankelijkheid dus, een afhankelijkheid die we over onszelf afroepen.

Dat Epicurus dit leerde is opmerkelijk. Want hij propageerde een nogal materialistische filosofie van het genot. Maar hij keek verder dan zijn neus lang was en begreep al snel dat je van veel eten maagpijn krijgt. Lastig is ook dat er aan verlangens geen einde komt. Dat geldt in het bijzonder voor het verlangen naar eigenwaarde. Daar komt hoogmoed van, en die komt meestal akelig ten val. Dus als je zo stom bent je op het hellende vlak van de verlangens te begeven, dan word je onrustig, ongelukkig en obsessief. Dat wil toch niemand?

kardinale deugd

Dus kwam hij tot de slotsom dat matigheid en eenvoud nodig zijn voor gemoedsrust en geluksgevoel. We kunnen dit 'common sense' noemen. Maar we kunnen ook dieper graven.
Het moderne existentialisme heeft in vele toonaarden tegen alle vormen van afhankelijkheid gefulmineerd. Het is de filosofie van de vrijheid, met een scherp oog voor subtiele vormen van in-authenticiteit, het zich verschuilen achter een masker, een groepssymbool, een opgeklopt cv, een imponerende auto of een sterrenbeeld. Tot we erin opgaan. Alsof onze identiteit, ons 'zijn' van uiterlijkheden en imponeergedrag zou afhangen. Met gebluf verspelen we onze geloofwaardigheid. En erger: ons denkvermogen. Het vermogen te matigen schept ruimte voor authenticiteit, waarachtigheid en integriteit.
Daarover gaat Erich Fromms laatste boek: 'To have or to be' (1976, hij stond toen onder invloed van Ellul). Een leerzaam en ontnuchterend boek. Hij onderscheidt tussen de modus van het hebben en de modus van het zijn. De eerste modus wekt op tot vergaren en uit zich in trots op wat reeds is vergaard of zich onprettig voelen omdat het vergaren van bijvoorbeeld een hogere bonus maar slecht lukte. De grote vragen zijn: wat heb ik en hoe kom ik over?
De tweede modus wekt op tot creativiteit. Hierbij past de vraag: wie ben ik? En wat is de zin van mijn bestaan in deze kosmos? De modus van het hebben staat in het teken van verovering, exploitatie, vergaren, controle en parasitisme. Vriendelijk geformuleerd: domesticering van onze omgeving. Onvriendelijk: parasitaire verwoesting. Van omgevingsvertrouwen kan geen sprake zijn. Wie verovert wantrouwt. Tot overmaat van ramp ebt dan ook het basisvertrouwen weg. Dat proberen we met valse trots te compenseren, maar veel soelaas geeft dat niet. Daarentegen wordt de 'modus van het zijn' bepaald door openheid naar de omgeving, verwondering, soms verbijstering en verantwoordelijkheidsgevoel. Ontdekken en verrassen nemen de plaats over van controleren en exploiteren. Binnen de modus van het zijn, wordt de behoefte aan hebben niet opgeheven. Wel beperkt, op zijn plaats gezet, gematigd. Daardoor merken we op hoe de omgeving reageert op ons handelen en kunnen we bijstellen. Dat is het principe van de symbiose. De natuur is niet bestand tegen het ongelimiteerd, parasitair gebruik van techniek. Wij evenmin. De modus van het hebben maakt blind voor desastreuze gevolgen. Daarom de noodzaak over te schakelen op de modus van het zijn met oog voor de effecten van ons handelen.
Door de eeuwen heen hebben mensen elkaar voorgehouden dat discipline en matiging onmisbare deugden zijn. Het merendeel van de mensen zag zich overigens gedwongen te matigen, omdat er simpelweg geen overvloed was, eerder armoede. Deze deugd was vooral een uitdaging voor het kleine groepje geprivilegieerden, de rijken en machtigen der aarde. Dat is de laatste eeuw radicaal veranderd. Er is overvloed alom voor ruim de helft van de mensheid en dat is in absolute aantallen niet gering. Is die 3 miljard tegen de verslavende werking van overvloed en doelvervaging bestand? Anders geformuleerd: matigheid als deugd heeft een onverwachte urgentie gekregen.
Een van de hexagrammen (nr. 60) van de I Tjing is getiteld 'matigheid'. Dit hexagram bevat het beeld van een meer dat de overvloedige waterstromen niet kan bevatten. 'Voorkom overtolligheid, wees niet begerig' is het advies. Matigheid en eenvoud, zo luidt het commentaar van Confucius, zijn nodig om tot de kern door te dringen. Door dat te doen, worden het zien en het denken helder. Het resultaat is zelfinzicht (hexagram 15 werkt dit verder uit). Kennelijk kost het mensen van alle tijden en plaatsen moeite om te matigen. Alle beschavingen en religies hebben gewaarschuwd voor onmatigheid.
De Tien Geboden besluiten met de vaststelling dat het onverstandig is aan begeerte toe te geven. In welke vorm dan ook. Opvallend is dat de kerkvader Augustinus in De Ordine (386) betoogt dat deugdzaamheid begint met matigheid. Waarom vond hij dat? Omdat we gevaar lopen onze aandacht te verstrooien over 1000 dingen die van relatief belang zijn. Daarbij dreigt ook in de ogen van Augustinus het hellende vlak. Dat staat de 'exercitatio mentis' in de weg en dus de zelfkennis. Zo komen we in de ban van het eindige en het actuele. We raken het gevoel voor het oneindige en eeuwige erdoor kwijt. Het verlangen naar het goddelijke wordt dan vervangen door verlangen naar macht, bezit en roem. En die worden snel teveel. We verslikken ons erin (zie M.Claes, Exercitatio Mentis, zelfkennis, vorming en therapie bij Augustinus, 2011).
Omdat matigheid zelfkennis bevordert en ons behoedt voor destructief parasitisme, spreken we van een deugd. Een kardinale zelfs.

Leesvoer

Savonet

'Alle personages in dit boek zijn fictief. Enige gelijkenis met bestaande personen berust dan ook op louter toeval', staat vaak bij de colofon gedrukt. Krijn de Best heeft zijn 5e 'cura-crimer' gepubliceerd, met als titel 'Savonet'. Over de toedracht van de moord op Helmin Wiels. Hij had onder de colofon ook de tekst kunnen plaatsen: 'De meeste personages in dit boek zijn reëel. Gelijkenis met bestaande personen mag niet worden uitgesloten'.

Tekst: **Brede Kristensen**

Ze hebben namen die bekend in de oren klinken: Wiels, Pretu, Wilsoe, Jamaloodin, Bolle, Corallo enz. Opvallend is de naam van de Curaçaose premier in dit verhaal: George Scheffer. Maar mocht een lezer denken dat een gelijkenis met Gerrit Schotte op toeval berust, dan wordt hij ruw uit de droom geholpen wanneer blijkt dat in dit verhaal de Schottegatweg de naam Scheffergatweg draagt.
Alhoewel niet consequent, want later wordt toch over de Schottegatweg gerept. Dat soort onnauwkeurigheden is trouwens geen uitzondering in dit vlot geschreven en spannende boek. Vermoedelijk werd het boek ook qua tijd een beetje te vlot in elkaar gedraaid, waardoor het wemelt van slordigheden.
In de visie van Krijn de Best zijn allerlei ogenschijnlijk losstaande gebeurtenissen met elkaar verweven, zoals het verdwenen standbeeld van Peter Stuyvesant en de goudroof uit het Guyanese schip. Ze wijzen in de richting van de Italiaanse maffia, waarmee premier Scheffer zaken dacht te kunnen doen. Nadat hij er niet in slaagt de assistent van Corallo, Baetsen, tot voorzitter van het bestuur van de Centrale Bank te benoemen, werkt hij zich in de nesten. Wiels ruikt onraad en begint zijn zoektocht naar corruptie en maffiaconnecties. De maffia vindt dat natuurlijk niet leuk en besluit Wiels uit de weg te laten ruimen. Als die klus geklaard is moeten nog enkele 'losse eindjes' worden weggewerkt. Aan fantasie is in het brein van De Best geen tekort. Met een mooi verhaal probeert hij bijvoorbeeld aannemelijk te maken dat Pretu netjes in zijn cel om zeep is geholpen door een Braziliaanse gozer, terwijl de bewaking toevallig met iets anders bezig is (de politie kan ook niet altijd alert zijn) en nog veel meer. Overigens hoeven de genoemde Curaçaose heren hem niet te knijpen.
Het verhaal van De Best is weliswaar gebaseerd op bepaalde vaststaande feiten, maar, zoals op het voorblad staat te lezen, die 'zijn slechts het geraamte'. Dat geraamte wordt opgevuld door een fictief vehaal, waarin de beschuldigende vinger richting Italiaanse maffia gaat. Dat fictie toevalligerwijze ook weleens onthullend kan zijn, is juridisch gezien een bijkomstigheid.
Kortom, een gemakkelijk lezende, ietwat kluchtige detective, die wellicht ook Gerard Scheffer c.s. wel zal weten te waarderen. Overigens moet gehoopt worden dat de akelige tragiek van de moord op Helmin Wiels door deze spannend-amuserende aanpak niet gerelativeerd wordt.

Duo Danny en Danielle Matthys

UNIVERSEEL WERK MET INTUÏTIE EN GEVOEL

Met als uitgangspunt 'De Nederlanden', dat wil zeggen de traditionele benaming van het gebied in West-Europa dat ongeveer overeenkomt met het historische geheel van de huidige Benelux (België, Nederland en Luxemburg) en enkele Franse departementen, wilden Danny en Danielle Matthys als kunstenaarsduo de verbanden opzoeken in de wijdere wereld. Deze internationaal bekende kunstenaars maakten daarom twee jaar geleden een studiereis naar Curaçao.

Tekst: Verele Ghering Foto's: Ken Wong

Ze lieten alle gesprekken, smaken, gevoelens en uitzichten drie weken op zich inwerken. Schetsen werden gemaakt en op de dag dat deze Ñapa verschijnt, tonen zij ons behalve nooit eerder vertoond werk uit de jaren 80 en 90 ook het werk hier gemaakt met de schetsen van toen.

Deze tentoonstelling krijgt de titel 'Buèlta di Mundu' mee, hetgeen goed aangeeft dat het niet alleen over Curaçao gaat. Het echtpaar werkt altijd samen en vult elkaar aan tijdens het creëren. Het doet er niet toe wie wat doet, het gaat om het uiteindelijke resultaat.

Danny vertelt uitgebreid over zijn rondreizen en wonen in Australië en zijn bezoeken aan Zuid-Afrika en andere landen in Afrika. Vroeger maakte hij veel foto's en video's maar hij legt uit dat hoe breed de lens ook is, het toch altijd beperkt blijft terwijl je eigen gezichtsveld ruimer kan kijken. Hij geeft sindsdien zijn ogen volledig de kost.
Danny en Danielle vullen elkaar aan als ze vertellen dat hun doel vooral is om met hun werken universele beelden te creëren, die de kijker meenemen op een boeiende reis. De inspiratie hiervoor komt vooral uit de geschiedenis, symbolen uit andere culturen en patronen uit het dagelijkse leven die niet iedereen herkent als zijnde een universeel gemeengoed. Geschiedenis fascineerde Danny altijd al waardoor hij zich ging verdiepen in speciale gebruiken, rituelen en voorwerpen. Hij kwam tot de conclusie dat er hiervan onbewust nog veel verder leeft in ons dagelijks leven en dat bovendien vele beelden een universeel karakter hebben.

"Danielle daarentegen is meer de kunstenares van het luisteren", zegt Danny. Danielle gaat vervolgens dieper in op het belang van het zien van verbanden tussen stammen en personen en het willen teruggeven van hetgeen zij meenemen uit alle ontmoetingen en verhalen. "Ja, teruggeven is erg belangrijk", legt ze uit, "want daardoor tref je dieper de bereidwilligheid van primitieve stammen om met jou het een en ander te delen." Ze beschrijft hun eigen techniek. "Laag over laag werken wij veelal beginnend met foto's, ansichtkaarten en historische documenten. We stemmen wel tevoren met elkaar af maar weten zelf niet hoe het afloopt. Kleur op kleur, divers in interpretatie, zien ook wij iets gestaag groeien. We weten nooit waar we terechtkomen."
Danny wijst naar een prachtig werk – hier gemaakt – dat goudgeel aandoet en waar op afstand een kruis in te zien is, maar hij legt uit dat zij dit nooit bewust erin hebben verwerkt. Met eigen ogen zie ik dat het werk van dichtbij en op afstand totaal verschillend aandoet vanwege de vele lagen over elkaar. Ieder werk nodigt uit tot observeren van dichtbij en veraf. Zo alleen vinden zij dat de grotere historische verbondenheid tussen culturen te ervaren is.

Aboriginals

Danny, die oorspronkelijk bekend stond als conceptueel kunstenaar van internationale reputatie en een pionier was in polaroid- en videokunst, heeft vastgehouden aan het pointillisme van de Aboriginals, een zeer persoonlijke pointillistische techniek, anders dan het Westerse pointillisme waarvan de stippen zelf een voorstelling vormen. Hier gaat het over 'dotpainting'. In de jaren 80 gebruikte Danny meer traditionele technieken, assemblage (kunst) op basis van bijvoorbeeld vreemde antieke fotoseries en bovendien doet olieverf de intrede in zijn oeuvre. Sinds begin jaren 90 begon hij met monumentale tegelfragmenten, mozaïek. Aan de voorzijde van het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (het SMAK) in Gent is een groot werk van Danny te vinden, dat bestaat uit tientallen levensgrote bustes in gepigmenteerd beton.

In de grote donkere figuren vooraan op één van de doeken op Curaçao gemaakt, zie je aan de lichaamshoudingen de Afrikaanse beelden en maskers terug waar Picasso en Matisse zo van onder de indruk waren en waar het Kubisme uit voortvloeide. Een beetje 'houterig' als het ware. Het beroemd geworden werk van Picasso 'Les Demoiselles d'Avignon' toont goed aan hoe handen en voeten groter en abstracter geschilderd werden en ook hier zien we dit gegeven terug. In alle werken zie je een weergave van het mystieke innerlijke van meerdere culturen die neigen naar het mysterieuze.

Danny vertelt hoe zij zich als duo laten leiden door intuïtie, gevoel en vooral openheid van geest, geen barrières of grenzen. "We willen geen belemmeringen in ons observatievermogen. We zetten op het doek alles neer wat ons naar dat onderwerp heeft gedreven."

Al met al een heel bijzonder uitgangspunt waar ik me heel goed in kan inleven. We hebben zeker meer gemeen met elkaar in de wereld dan we denken of willen toegeven en dat proberen Danny en Danielle Matthys visueel uit te dragen op het doek, in beeld.
Hun werk is vertegenwoordigd in permanente collecties van musea in onder meer België, Nederland, Duitsland en Australië hetgeen bewijst dat hun werk internationaal als heel boeiend wordt ervaren.

Deze bijzondere expositie is te bezichtigen van 23 augustus tot 20 september. De openingstijden van Landhuis Bloemhof zijn van dinsdag tot en met zaterdag van 09.00 tot 14.00 uur.

Meet the Artists

Voor iedereen die meer over het ontstaan van deze opvallende techniek, het werk en de kunstenaars wil weten, staat op 27 augustus een 'Meet the Artists' gepland. Aanvang is 19.00 uur in Landhuis Bloemhof, Santa Rosaweg 6, naast café 'Tap maar In'.

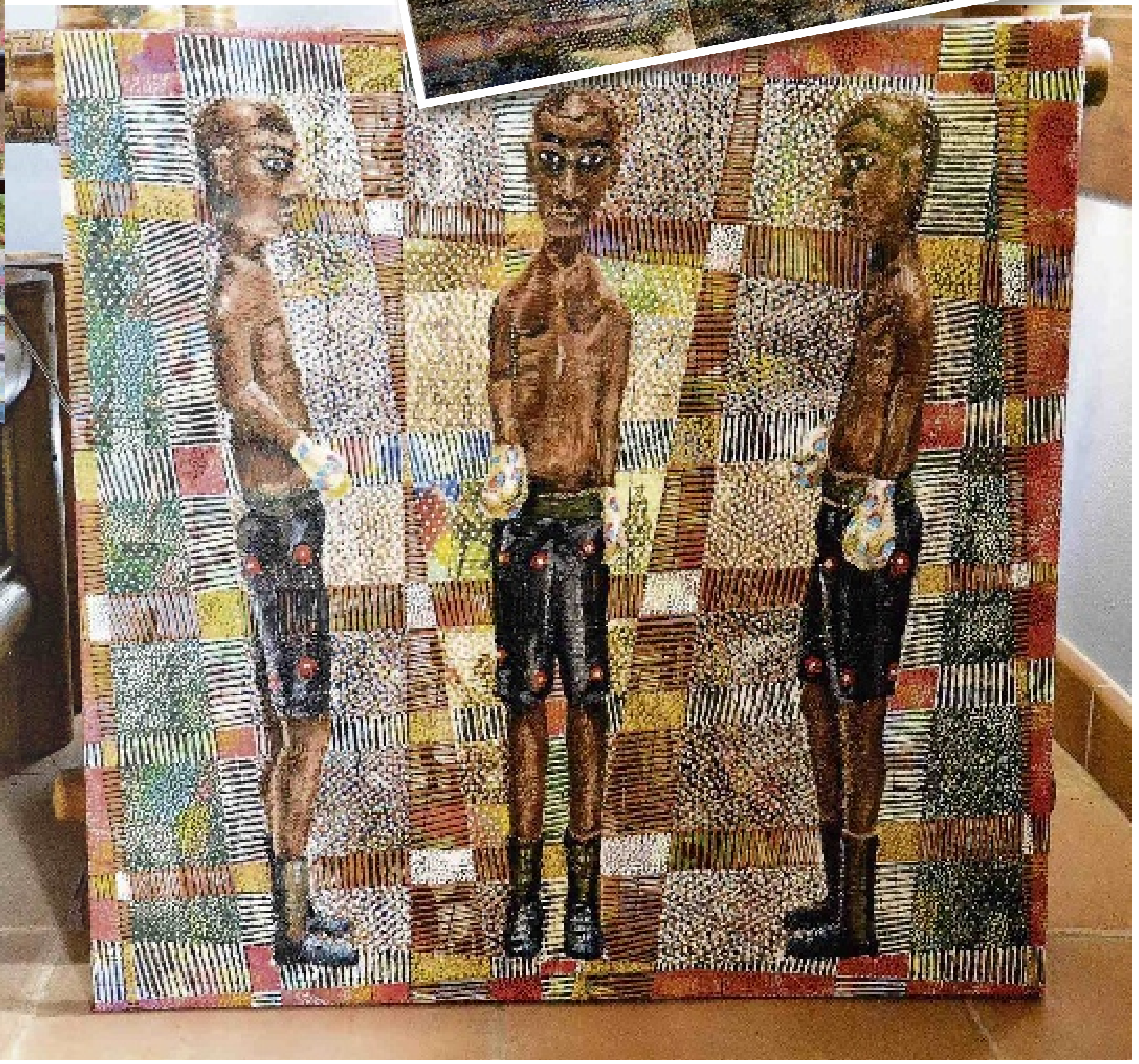

Schatrijk Central Park springlevend

Met zo'n 25 miljoen bezoekers per jaar herbergt de stad New York het meest bezochte park van de Verenigde Staten. Central Park is een oase van rust midden in een jungle van wolkenkrabbers. The Green Apple erft de laatste tijd miljoenen dollars. Het zijn blijken van betoonde liefde en een bewijs van onmisbaarheid. Een bezoek aan New York City gaat niet zonder enige verpozing in Central Park!

Tekst: **Deborah Bremmer**

In de jaren veertig van de negentiende eeuw blijken bewoners van de stad New York behoefte te hebben aan een park. Dankzij hun succesvolle lobby besluit het stadsbestuur in 1853 een lang, smal stuk grond in het midden van Manhattan te kopen. Daar is een wild moeras vol bomen en rotsblokken. Er komt een parkcommissie die begint met het droogmalen van het gebied. Dat gaat niet zonder slag of stoot: als de eerste werklieden aan de slag gaan worden ze bekogeld door arme hutbewoners die door de komst van het park van hun grond worden verdreven.

Het park is een ontwerp van Frederick Law Olmsted en Calvert Vaux. Hun zogenoemde 'Greensward Plan' is het winnende ontwerp in een prijsvraag.

De aanleg van het park begint in 1857 en neemt zestien jaar in beslag. Meer dan vier miljoen bomen en struiken worden geplant. Hoewel delen van het park oorspronkelijke natuur lijken, is alles door mensenhanden aangelegd. In 1965 wordt het park officieel een historisch monument en in 1974 een stedelijk monument.

Het langwerpige groene geheel strekt zich uit over vier kilometer van 59th tot 110th Street en heeft een totale oppervlakte van 320 hectare. Er zijn te midden van alle bomen en struiken verschillende meren, een veelheid aan wandelpaden, twee schaatsbanen, honkbalvelden, een roeivijver, een dierenbegraafplaats, open grasgebieden en meerdere speeltuinen. Ook is er een oude maar goed onderhouden Victoriaanse carrousel met traditionele draaimolenmuziek. Op warme zomerdagen komen de New Yorkers in groten getale naar het park. Men eet en drinkt er, geniet van de zon, laat er de hond uit, leest, sport, maakt muziek of luistert er naar, danst, lacht en bemint. Ook is dit groene gebied een favoriete rustplaats voor trekvogels en daarom populair bij vogelaars.

'Tavern on the Green', ooit een schapenhok, is nu een populair restaurant. Dineren is er duur, maar dan heb je ook wat. Aan meer dingen is te zien dat er ooit schapen in het park waren, zoals aan de naam van de open ruimte Sheep's Meadow. Hier worden nu openluchtconcerten gegeven door onder anderen de Metropolitan Opera, het New York Philharmonic of ook wel door bekende rocksterren. We kennen allemaal het concert van Simon & Garfunkel in Central Park! In het Delacore Theater zijn tijdens de zomermaanden openluchtvoorstellingen van toneelstukken van Shakespeare. Ten zuidwesten van dit theater ligt de Shakespeare Garden. Hier kan je elke plant uit het werk van Shakespeare tegenkomen. Ook zie je er beelden van personages als Romeo en Julia.

Voor de kunstliefhebber kent het park het Metropolitan Museum of Art, het grootste kunstmuseum van de Verenigde Staten en een van de grootste ter wereld. Achter het museum staat de obelisk, de beroemde naald van Cleopatra. Deze werd in 1880 geschonken door de onderkoning van Egypte en is een van de

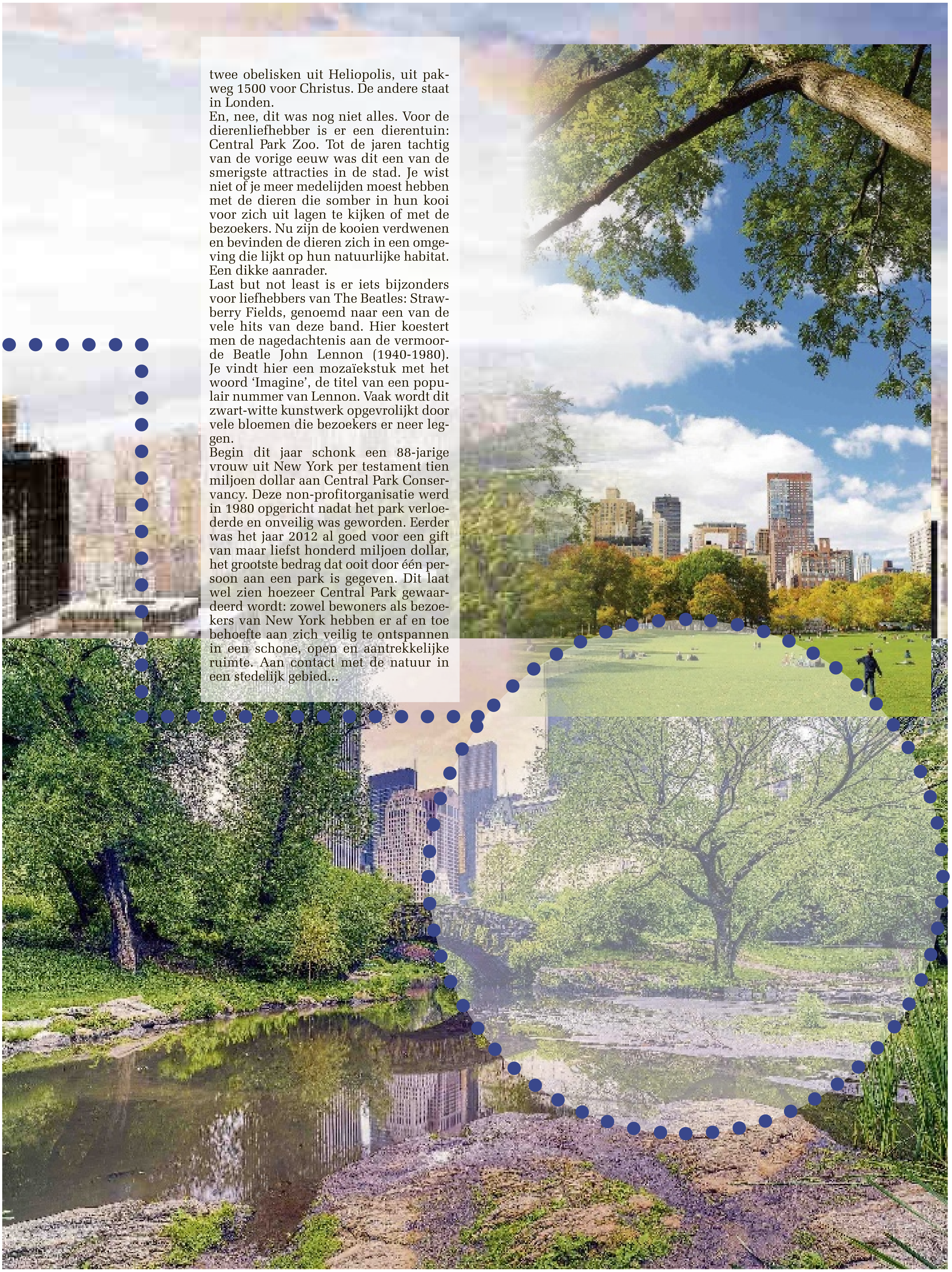

twee obelisken uit Heliopolis, uit pakweg 1500 voor Christus. De andere staat in Londen.

En, nee, dit was nog niet alles. Voor de dierenliefhebber is er een dierentuin: Central Park Zoo. Tot de jaren tachtig van de vorige eeuw was dit een van de smerigste attracties in de stad. Je wist niet of je meer medelijden moest hebben met de dieren die somber in hun kooi voor zich uit lagen te kijken of met de bezoekers. Nu zijn de kooien verdwenen en bevinden de dieren zich in een omgeving die lijkt op hun natuurlijke habitat. Een dikke aanrader.

Last but not least is er iets bijzonders voor liefhebbers van The Beatles: Strawberry Fields, genoemd naar een van de vele hits van deze band. Hier koestert men de nagedachtenis aan de vermoorde Beatle John Lennon (1940-1980). Je vindt hier een mozaïekstuk met het woord ‘Imagine’, de titel van een populair nummer van Lennon. Vaak wordt dit zwart-witte kunstwerk opgevrolijkt door vele bloemen die bezoekers er neer leggen.

Begin dit jaar schonk een 88-jarige vrouw uit New York per testament tien miljoen dollar aan Central Park Conservancy. Deze non-profitorganisatie werd in 1980 opgericht nadat het park verloederde en onveilig was geworden. Eerder was het jaar 2012 al goed voor een gift van maar liefst honderd miljoen dollar, het grootste bedrag dat ooit door één persoon aan een park is gegeven. Dit laat wel zien hoezeer Central Park gewaardeerd wordt: zowel bewoners als bezoekers van New York hebben er af en toe behoefte aan zich veilig te ontspannen in een schone, open en aantrekkelijke ruimte. Aan contact met de natuur in een stedelijk gebied...

'Geld en werkgelegenheid'

HERGEBRUIK VAN GLAS

De glasberg op de Landfill groeit. Nog geen 2 procent van al het glasafval wordt gescheiden verzameld. Glas is business, maar helaas wordt dat op Curaçao (nog) niet gezien. Bouwkundige Wouter Tuenter rondde onlangs de Techno MBA aan de University of Curaçao af met een opzienbarend rapport over glas verzamelen, verwerken en hergebruiken. "Er is met glas geld te verdienen", zegt hij.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto's: **Ken Wong**

Wouter Tuenter is geboren en getogen in Nederland, in de Achterhoek. Hij studeerde bouwkunde aan de hts Arnhem en ging toen werken bij Defensie bij de Dienst Vastgoed Defensie in Apeldoorn. Drie jaar geleden werd hij naar Curaçao uitgezonden en hij werkt als bouwkundig coördinator bij de Marine, waar hij zich bezighoudt met onderhoud en nieuwbouw van onroerend goed op de Marinebasis. Onlangs rondde hij zijn MBA-studie aan de UoC af met zijn scriptie over hergebruik van glas en wat de mogelijkheden zijn op Curaçao. De titel van zijn scriptie is 'Uitvoering van Duurzame Glas Recycling uit een kosten / winst Perspectief'. Deze scriptie is niet alleen interessant voor de toekomst van Curaçao op het gebied van hergebruik van glas, maar de passie waarmee Tuenter deze MBA-studie deed en een duurzame oplossing bedacht voor de 'glasberg' heeft de UoC doen besluiten om hem de best afgestudeerde van deze studie van dit jaar te noemen. Hij is er met recht heel trots op.

De Techno MBA die Tuenter aan de UoC gedaan heeft is bedoeld voor professionals met een technische vooropleiding op MSc- of BSc-niveau die hun kennis willen uitbreiden met bedrijfskundige en organisatiekundige inzichten. Zie het kader voor meer informatie over deze MBA-studie, die in januari 2015 weer begint. Tuenter die duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan, vroeg zich af waarom al het glas dat jaarlijks op de Landfill belandt niet wordt hergebruikt. Hij besloot daar onderzoek naar te doen en daar maakte hij gelijk zijn eindscriptie van. De studie die Tuenter gevolgd heeft biedt niet alleen oplossingen voor Curaçao om zijn glasrecycling te verbeteren en om glasafval te verminderen, maar het toont ook de mogelijkheden voor de gemeenschap om nieuwe, winstgevende activiteiten te vestigen op Curaçao, waardoor er nieuwe banen gecreëerd worden en de nieuwe generatie bewoners bewuster met het milieu leert omgaan.

De huidige situatie is als volgt. Er zijn wel degelijk oplossingen op Curaçao om zijn afval te verwerken. Een aantal afvalproducten wordt al gerecycled, maar tot nu toe is er nog geen adequate oplossing gevonden voor glasafval. Er is de laatste vijf jaar op Curaçao geen glasafval gerecycled, met uitzondering van enkele glastesten door Selikor. Selikor houdt zich vooral bezig met het ophalen en verwijderen van afval op het eiland en niet voldoende met verwerking en hergebruik van het afval. De glasberg groeit daardoor.

Glas heeft een aantal specifieke voordelen als verpakkingsmateriaal, maar het heeft ook een aantal nadelen, zoals hoge transportkosten, met name van en naar geïsoleerde gebieden, zoals de Antillen en afbraak van glas duurt duizenden jaren. Volgens Tuenter is het een feit dat mensen op Curaçao in de nabije toekomst niet zullen stoppen met het produceren van glasafval.

Hij zegt: "Curaçao moet dus oplossingen vinden om zijn glasafval te verwerken." De mogelijkheden voor het verdienen van geld en het creëren van werkgelegenheid door middel van recycling van glasafval zijn er momenteel niet en volgens Tuenter gaan deze kansen verloren als glas niet gescheiden wordt ingezameld. Selikor verzamelt circa 16.000 ton afval glas per jaar (cijfers van Selikor). In de jaren 2008 tot 2011 is er door Selikor slechts tussen de 1 en 3 procent van het afval gescheiden ingezameld. Tuenter zegt dat dat beter moet kunnen, maar dan moet er ook iets gedaan worden met het glas, want wat heeft het anders voor zin.

Vanuit duurzaamheid deed Tuenter zijn onderzoek en bij de gedachte aan duurzaamheid zijn er volgens Tuenter drie poten: het economisch, het sociaal en het milieukundig belang. Deze drie poten versterken elkaar. Als er één zwak is, is er geen balans en heeft een project geen duurzame toekomst. Iedere poot moet dus voldoende aandacht krijgen. Als een project alleen economisch succesvol is, maar milieukundig niet, dan is er geen balans. En ook het sociale aspect speelt een grote rol. Afvalglas in de natuur, langs de wegen, op het strand en onder water is niet goed. Mensen worden geconfronteerd met afval en dat is negatief en dat kan van invloed zijn op het gedrag van mensen. Als er al glas in de berm ligt kan er nog wel een flesje bij en zo liggen er in korte tijd een heleboel flessen bij elkaar.

GLAS

Het glasprobleem kreeg even aandacht in de jaren negentig van de vorige eeuw toen de Amstelfabriek besloot om statiegeld op de lege Amstelflesjes te heffen. Maar het begrip statiegeld is op Curaçao nooit ingeburgerd en (bijna) iedereen gooit glasafval in de sushibak en helaas ook in de vrije natuur. Tuenter ging op zoek naar alle mogelijkheden die er zijn om gebruikt glas weer te gebruiken. In zijn rapport zijn er 27 mogelijkheden te vinden. Hij heeft gekeken welke mogelijkheden er voor Curaçao zijn en dan komt hij op zeven: export van afvalglas naar Trinidad & Tobago om nieuwe glasproducten te maken, zand om te zandstralen, zelf zand maken voor stranden en bunkers op golfbanen, zodat er geen zand geïmporteerd hoeft te worden, zoals dat nu gebeurt vanuit Suriname en Guyana, substituut voor kalksteen zoals dat nu uit de Tafelberg wordt gewonnen, substituut voor diabaas, substituut voor schoon puin, en het storten op de Landfill.

Tijdens zijn onderzoek kwam Tuenter er achter dat er geen goede milieuwetgeving is. Politici op Curaçao zetten milieubeleid regelmatig in de schijnwerpers, maar een uitgebreid milieubeleid ontbreekt nog. Hij haalt aan dat er bijvoorbeeld in Nederland eco-belastingen geheven worden, gericht op een positieve invloed op de recycling van glas, maar dat bestaat op Curaçao niet. Het begint volgens Tuenter met het verzamelen van het afvalglas. Hij is van mening dat Selikor de aangewezen instantie is om het glas te verzamelen, gescheiden of niet. "Zij moeten dat glas direct scheiden en dan zijn er legio mogelijkheden om het afvalglas te hergebruiken", zegt hij. En dan? Het verzamelde glas exporteren is te duur. De enige oplossing die hij dus ziet is om het glas te hergebruiken. Maar dat kost ook geld. Tuenter berekende echter dat als 30 procent van het afvalglas verzameld en gerecycled wordt, er dan winst gemaakt kan worden. En dat is niet alleen het voordeel. Er komen dan ook mogelijkheden voor banen, dus dat is positief voor de werkgelegenheid. "We moeten dus beginnen met het glas te verzamelen." Een conclusie van de studie is ook dat Selikor en/of de overheid van Curaçao het glasrecyclen zullen moeten ondersteunen, met als nevendoel het algemeen belang van Curaçao.

Tuenter deed ook onderzoek naar het huidige gebruik van afvalglasproducten. Op Curaçao zijn de Curaçao Drydock Company en Refineria Isla Curaçao grootgebruikers van dit soort producten, vooral om te zandstralen. Het straalmateriaal is echter niet verkrijgbaar op Curaçao en moet worden geïmporteerd. Tuenter sprak met bedrijven die dat zand inkopen en er was vanzelfsprekend belangstelling om het zandstraalproduct van eigen bodem af te nemen. Tuenter ziet dan ook veel mogelijkheden als er een duurzaam beleid komt inzake het verzamelen en verwerken van glas. "Er moet een langetermijnvisie zijn", zegt hij. Hij heeft ook een duidelijke mening over duurzaamheid: "Alle energie die je in duurzaamheid stopt krijg je er weer ruim uit, dus waarom langer wachten?"

In zijn rapport geeft hij aan dat het zeer voor de hand liggend is dat Selikor de organisatie is die het glas moet verzamelen. En de overheid heeft meer taken op dat gebied. De bevolking moet bewust worden gemaakt van het nut van het gescheiden inzamelen van glas, maar dan moeten er ook mogelijkheden zijn om dat glas gescheiden af te geven, zoals in glasbakken. Er zijn over het eiland verspreid wel wat glasbakken, maar niet voldoende. Het is voor de mensen dan gemakkelijker om het glas in de vuilnisbak te gooien (of in de natuur!). Dat er nu iets gedaan moet worden vanuit een langetermijnvisie heeft ook te maken met het probleem dat de Landfill in de toekomst gaat krijgen. De glasberg is nu al enorm en de schatting is dat de Landfill over 20 à 30 jaar vol is. Wat dan? Weer een nieuwe Landfill creëren? Beter is om het afval te verwerken wat nu al op kleine schaal gedaan wordt, maar niet voldoende. Er is tot op heden niemand die er brood in heeft gezien om het glasafval als waardevol product te zien. Tuenter geeft in zijn rapport aan dat er wel degelijk een toekomst is voor glasafval.

Met zijn studie hoopt hij bij te dragen aan erkenning van het probleem van het glasafval en dat de overheid zijn verantwoordelijkheid neemt om dit probleem aan te pakken. De burger moet meer milieubewust worden. Afval blijft toenemen en dat is zorgwekkend. Tuenter vindt dat we dat probleem niet voor de volgende generaties mogen laten. Hij ziet alleen maar positieve kansen voor alle partijen en hij hoopt dat de overheid en een ondernemende partij zijn idee omarmen voor een schoner, leefbaarder Curaçao, nu en in de toekomst.

Het rapport 'Implementing Sustainable Glass Recycling from a Cost/Profit Perspective' is bij Wouter Tuenter op te vragen via: woutertuenter@hotmail.com

Techno MBA

De Techno MBA is in 2010 ontstaan vanuit een samenwerking tussen de Technische faculteit van de UoC en de Universiteit Twente. Aan deze unieke masteropleiding geven hoogleraren van de universiteiten uit Enschede, Eindhoven en Berlijn in nauwe samenwerking met lokale docenten van de UoC inhoud aan het onderwijsprogramma.

Naast reguliere vakken zoals Accounting & Finance, Marketing en Organisatiekunde, die in elke MBA zijn terug te vinden, bevat de Techno MBA een verzwaard programma met extra vakken zoals Technische Innovatie, Duurzaamheid, Productie en Kwaliteitsmanagement en Technisch Ondernemerschap. De opleiding voorziet studenten van eindkwalificaties die hen in staat stellen in hun beroepspraktijk complexe praktijkvraagstukken van technisch-bedrijfskundige aard te analyseren en hier oplossingen voor te ontwerpen. Prof. dr. ir. J.I.M. Halman die zowel verbonden is als hoogleraar aan de Universiteit Twente en de UoC, is wetenschappelijk programmaleider van de Techno MBA.

Idelca Rafaela is de lokale programmacoördinator voor deze masteropleiding. De Techno MBA werd in 2013 door de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie) officieel erkend als volwaardige masteropleiding. Het is de eerste en enige positief beoordeelde MBA-opleiding in Caribisch Nederland. In januari 2015 begint de vierde lichting van de Techno MBA.

Fiscale feiten

Gevolgen Belastingregeling Nederland - Curaçao voor penshonado's

De Belastingregeling voor het Koninkrijk (BRK) voorkomt dat inkomen in meerdere landen van het Koninkrijk wordt belast. Sinds de ontmanteling van de Nederlandse Antillen is de wens ontstaan om te komen tot een nieuwe belastingregeling tussen Nederland en Curaçao.

Tekst: **Lennart Huijsen en Ingemara Bak**

De Belastingregeling Nederland - Curaçao (BRNC) moet aansluiten op het fiscale stelsel van Curaçao, dat afwijkt van de fiscale stelsels van Aruba, Sint Maarten en de BES-eilanden.

De voorgestelde BRNC kan de positie van penshonado's echter nadelig beïnvloeden. Wij beperken ons tot mogelijke gevolgen voor Nederlanders die naar Curaçao emigreren en hier onder de penshonado-regeling vallen.

Huidige regeling

De BRK regelt dat particuliere pensioenen uitsluitend mogen worden belast in het land waar degene die het pensioen ontvangt woont. Een penshonado die in Nederland heeft gewerkt en op Curaçao geniet van zijn pensioen, is over zijn pensioen op Curaçao 5 procent (oude penshonado-regeling) of 10 procent (nieuwe penshonado-regeling) inkomstenbelasting verschuldigd.

Overheidspensioenen worden daarentegen steeds belast in het land dat het pensioen uitbetaalt. Een oud-ambtenaar die in Nederland gewerkt heeft en na zijn pensionering naar Curaçao is geëmigreerd, betaalt in Nederland inkomstenbelasting over zijn pensioen.

Penshonado's die op Curaçao wonen hebben vaak, naast een pensioen, ook aanmerkelijk belang (ten minste 5 procent) aandelen in een vennootschap. Voordelen, zoals dividenden of vervreemdingswinsten uit de aanmerkelijk belang-aandelen in een Nederlandse vennootschap worden in dat geval belast op Curaçao. Nederland kan echter ook 15 procent dividendbelasting heffen op dividenden. Indien de penshonado binnen vijf jaar na emigratie de aandelen in de Nederlandse vennootschap vervreemdt, mag Nederland ook belasting heffen. Om te voorkomen dat de voordelen zowel in Nederland als op Curaçao worden belast, wordt de belasting die in Nederland wordt betaald in mindering gebracht op de belasting die op Curaçao verschuldigd is.

Voorbeeld: Penshonado X heeft in Nederland zijn pensioen opgebouwd en is naar Curaçao geëmigreerd. Hij ontvangt een particuliere pensioenuitkering uit Nederland. Daarnaast heeft hij aanmerkelijk belang-aandelen in een Nederlandse vennootschap. Op basis van de BRK mag alleen Curaçao belasting heffen over het pensioen. Penshonado X betaalt op Curaçao 10 procent inkomstenbelasting over dit pensioen.

Indien Penshonado X dividend ontvangt van de Nederlandse vennootschap, wordt in Nederland 15 procent dividendbelasting geheven. Het dividend is op Curaçao belast met 10 procent inkomstenbelasting. Om dubbele heffing te voorkomen, wordt de Nederlandse dividendbelasting in mindering gebracht op de Curaçaose inkomstenbelasting.

Nieuwe regeling

In de BRNC wordt de belastingheffing over particuliere pensioenen anders. Het land waar het pensioen is opgebouwd, zal steeds 15 procent inkomstenbelasting mogen heffen over de pensioenuitkeringen. Dus, penshonado X zal in Nederland 15 procent inkomstenbelasting moeten betalen over de pensioenuitkeringen. Het pensioen is ook op Curaçao belast met 10 procent inkomstenbelasting. De belasting die hij in Nederland betaalt wordt in mindering gebracht op de inkomstenbelasting die hij op Curaçao moet betalen.

De heffing over aanmerkelijk belang-aandelen zal ook wijzigen in de BRCN. De oude woonstaat mag tot tien jaren na emigratie inkomstenbelasting heffen over zowel dividend als vervreemdingswinsten op aanmerkelijk belang-aandelen. Bij vervreemdingswinsten geldt deze bepaling uitsluitend voor de meerwaarde die op het tijdstip van emigratie aanwezig is. In ons voorbeeld betekent dit dat Nederland gedurende 10 jaar na emigratie van Penshonado X 25 procent inkomstenbelasting mag heffen over het ontvangen dividend. In de huidige situatie is het belastingtarief 15 procent. De penshonado gaat dus 10 procent meer betalen over uitgekeerde dividenden vanuit een Nederlandse vennootschap.

Overgangsregeling

De soep wordt nooit zo heet gegeten, als zij wordt opgediend. Althans niet voor de penshonado's die op 5 juni 2014 al op Curaçao wonen. Voor deze penshonado's geldt een overgangsregeling.

Voor pensioenuitkeringen betekent dit dat de nieuwe heffing van 15 procent door Nederland niet van toepassing is. Het particuliere pensioen blijft uitsluitend belast op Curaçao.

Voor aanmerkelijk belang-aandelen wordt de periode waarbinnen de oude woonstaat, in ons voorbeeld Nederland, belasting mag heffen over voordelen uit aanmerkelijk belang-aandelen (dividenden en vervreemdingswinsten) beperkt tot vijf jaar in plaats van tien jaar. In de periode van vijf jaar kan Nederland 25 procent inkomstenbelasting heffen over vervreemdingswinsten en 15 procent over dividenden uit de Nederlandse vennootschap.

De nieuwe BRCN gaat naar verwachting in werking treden per 1 januari 2015. Wij hebben hier een onderdeel van de regeling besproken, namelijk de gevolgen voor de penshonado's. In de praktijk zullen er meerdere aspecten een rol kunnen spelen. Daardoor is het voor penshonado's van belang om per individuele situatie te beoordelen wat de gevolgen zullen zijn op hun specifieke situatie.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Over promise en underperformance

Kunt u het zich nog herinneren? De mijnwerkersramp in 2010 in Chili? Er zaten 33 mijnwerkende huisvaders opgesloten in een kolenmijn op zo'n 700 meter onder de grond. Echter, dankzij kordaat ingrijpen van de Chileense regering werden alle kompels onder het oog van de wereldpers gered. Er werd een pr-trucje toegepast: maak het probleem enorm groot, dramatiseer - de mannen zouden misschien nog voor de kerst het daglicht zien - en los het vervolgens op. Lukt het je niet om het op te lossen, dan ben je alsnog gedekt ook.

Tekst: Marcel Truyens

In vergelijking met andere rampen was het Chileense probleem zeer overzichtelijk. Een kwestie van een gat boren van 70 cm diameter naar de plek waar de mannen zaten. Dat levert zo'n 350 kubieke meters puin op. Ik heb mij laten vertellen dat iets dergelijks in de mijnbouwwereld werkelijk niets voorstelt. Nee, neem dan de ramp waarmee BP werd geconfronteerd, ongekend in omvang en van een enorme complexiteit. Echter, de pr van BP was zo beroerd dat men uiteindelijk werd afgeschilderd als een zooitje amateurs die er een onvoorstelbare bende van had gemaakt. In werkelijkheid heeft BP dit complexe probleem in een zeer korte tijd opgelost. Welke fout maakte BP? Men bagatelliseerde het probleem, men beloofde het wel even snel te fixen en dat bleek dus langer te duren dan men - de milieulobby voorop - had verwacht. Een kwestie van overpromise en underperformance. De moraal van het verhaal? De Chileense regering als held en BP als de volstrekt onbetrouwbare oliemaatschappij.

Van alles dat u gaat ervaren heeft een zekere verwachting. Die verwachting wordt gecreëerd door ten eerste de categorie: in de categorie 'auto's' verwacht u dat het product u vervoert van A naar B, in de categorie horeca verwacht u dat u iets te eten dan wel te drinken kunt nuttigen. Vervolgens heeft u verwachtingen binnen de categorie: van een Hyundai uit 1996 verwacht u dat die rammelt, van een nagelnieuwe BMW niet. Bij een snèk verwacht u geen fles Chablis en in uw favoriete restaurant geen broodje frikadel met rauwe uien en mayonaise. Niets nieuws zult u zeggen. Toch is dit in de kern voor veel bedrijven en organisaties een enorm probleem dat in veel gevallen leidt tot een enorme afkeer van de organisatie en vaak niet eens te maken heeft met de instrumentele waarde van het geleverde product of de dienst.

Zo staan de kranten vol met de meest vreselijke verhalen over onze nationale telecommunicatietrots: miljoenenverliezen, geharrewar rond een datacentrum, het afschaffen van een mobiele datadienst, ontslagrondes, het gaat maar door. Het bedrijf lijkt een speelbal van de pers en haar pr niet in orde te hebben. Het ene verhaal is nog vreselijker dan het andere. Uiteindelijk wordt het bedrijf naar de duvel geschreven. Kijken we hier wat beter naar dan zien we dat het met hun producten helemaal niet zo beroerd is. Men heeft redelijk competitieve aanbiedingen en producten en de betrouwbaarheid is redelijk tot goed - in mijn ervaring. Wat doen ze fout? Ze gooien bijvoorbeeld zonder enige uitleg een mobiele datadienst plat hetgeen tot een hoos aan kritiek leidt want de consument moet opeens twee keer zoveel betalen.

De werkelijkheid is dat UTS na jaren geld toeleggen een totaal verouderde mobiele dataoplossing uit de lucht haalt waarop geen onderhoud meer gepleegd kan worden. Dus in plaats van te vertellen dat men jarenlang te weinig heeft betaald, laat men het aan de opinie over om te melden dat nu alles opeens twee keer zo duur is geworden. Facebook barstte uit haar voegen. Verder vertelt men niet duidelijk dat de snelheid van de nieuwe dienst vele malen hoger ligt. Erger wordt het dat klantervaringen ronduit beroerd zijn: als het tegenzit moet je een nieuw SIM-kaartje halen in een van de winkels. En da's een drama.

Elke retailer droomt ervan om 24/7 open te zijn. Hoe langer de deur open is, hoe meer je kunt verkopen. Dat hebben alle winkeliers op deze wereld begrepen. Zo niet UTS. De zeer fraaie winkels van UTS zijn soms hele dagen achtereen dicht, vaak ook op zaterdag met als gevolg dat als je een nieuw SIM-kaartje hebben wilt, 'in de baas zijn tijd' uren staat te wachten. De prachtige winkels worden inmiddels ontsierd door een rijtje scharrige klapstoeltjes. Veel erger is dat dit ook weer een vorm van zeer slechte pr oplevert. Want laten we eerlijk zijn, wat is uw verwachting van zo'n prachtige winkel? Productspecialisten, vlotte service, misschien wel een balie speciaal ingericht voor het omwisselen van kaartjes? Dat zou de pijn toch al heel snel verzachten. Dat zou mensen waarschijnlijk eerder positief dan negatief over de nieuwe dataservice en UTS laten spreken en schrijven.

En daar kan geen advertentie tegenop. Daar kan geen product, aanbieding of korting tegenop. Dus wat heeft UTS gedaan? Over promise en underperformance? Nou, van 'overpromise' is niet echt sprake, men heeft kortweg medegedeeld dat men een product uit de markt haalt, niet of nauwelijks gecommuniceerd dat dit een probleem kan veroorzaken en vervolgens geen werkbare oplossing bedacht en gecommuniceerd. Met een beetje heldere pr had men er een stuk beter op kunnen staan, zoals pak hem beet de Chileense regering na de mijnramp.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior consultant bij Stradius te Curaçao.
E | marcel@stradius.com
W | www.stradius.com

Depressies op werk vaak niet onderkend

Mens & Werk

Er wordt al veel geschreven over depressies, over het ontstaan ervan, over dat wat je moet doen als je een depressie hebt en welke behandelingen het beste zijn. Een depressie is een aandoening die onder 'stemmingsstoornissen' valt. Het is een aandoening van de gevoelens en stemming.

Tekst: **Judice Ledeboer**

Men spreekt van een depressieve stemming als er gedurende een langere periode een abnormale somberheid bestaat en/of lusteloosheid is, het onvermogen om ergens van te genieten en verlies van interesse. Een depressie is bij iedereen anders. Mensen kunnen een beetje somber of héél erg somber zijn. Soms zijn mensen wekenlang somber en hebben ineens een opleving met een positieve stemming, maar een sombere stemming kan ook weken, maanden en zelfs jaren duren.

Het erkennen dat je een depressie hebt valt dikwijls zwaar. Het is gemakkelijker om te zeggen dat je een gebroken arm of been hebt, omdat je dat kunt zien. Er kunnen verschillende oorzaken van een depressie zijn. Er zijn mensen die er aanleg voor hebben, negatieve ervaringen, gebeurtenissen uit de jeugd en hormonale ontregelingen kunnen de oorzaak zijn, maar een depressie kan ook 'zomaar' voorkomen. Het gebrek aan een duidelijke reden is vaak frustrerend voor de persoon zelf en ook voor de omgeving, partner en andere dierbaren van de persoon en collega's op het werk. Want een depressie zie je aan de buitenkant niet.

Uit cijfers over depressie is naar voren gekomen dan een depressie vaker bij vrouwen voorkomt dan bij mannen en dat één op de honderd mensen aan een depressie lijdt. Dit zijn forse cijfers en er lijden meer mensen aan een depressie dan ze zelf beseffen. 'Ik heb het druk', 'ik heb zorgen', 'het gaat thuis niet goed'. Het zijn allemaal redenen die in eerste instantie gegeven worden, als de persoon zich niet goed voelt, snel moe is, concentratieverlies heeft, slecht slaapt, murw reageert, alsof het hem of haar allemaal niets meer kan schelen. Er wordt niet gedacht aan een depressie. Familieleden, naasten en collega's zijn tenslotte geen arts. Dat is ook de reden dat de omgeving die redenen die men noemt dikwijls accepteert. En daar gaat het fout.

Mensen die sombere gevoelens hebben willen dat niet laten weten. Ze denken dat het niemand opvalt, maar anderen zien en voelen vaak meer dan men denkt. Op het werk zouden collega's er veel alerter op moeten zijn als collega's ander gedrag gaan tonen dat vooral te maken heeft met moeheid, klagen, prikkelbaarheid, geen zin hebben en geen initiatief meer tonen. Een gezond persoon kan tegen een stootje, ziet zaken positief, lacht regelmatig, toont initiatief en is productief.

Managers en leidinggevenden hebben vaak geen zin om zich te verdiepen in de positieve of negatieve stemming van hun werknemers en negeren de signalen die ze krijgen. En ze herkennen die signalen ook niet. De managers worden er niet in opgeleid om emotionele stemmingen op de werkvloer te herkennen. Ze vinden dat de werknemers gewoon hun werk moeten doen en als ze emotionele problemen hebben moeten ze die maar oplossen en dan het liefst buiten kantoortijd. Dat is ook de reden dat werknemers die zich langdurig niet goed voelen hier niet met hun manager over willen en kunnen praten. Managers met empathisch vermogen (in het contact laten merken de gevoelens, houding en motivatie van anderen te onderkennen en daarvoor open te staan) valt het meestal wel op als medewerkers niet lekker in hun vel zitten en die zullen eerder actie ondernemen door bijvoorbeeld met de werknemer te praten en om hem of haar door te sturen naar een arts of andere hulpverlening.

Er heerst nog te veel een taboe op depressie en dat komt eigenlijk door onwetendheid (het herkennen van gedrag dat te maken heeft met depressieve gevoelens en sombere stemmingen) en door het ontbreken van vertrouwen naar elkaar toe om elkaar aan te spreken op ander gedrag dat zich heeft ontwikkeld in de loop der tijden. Op de werkvloer ligt er een grote taak bij de afdeling personeelszaken waar zeker één persoon moet zijn die het vertrouwen heeft van de werknemers en bij signalen van ander gedrag met de betreffende werknemer gaat praten. Er kan ook een externe vertrouwenspersoon geraadpleegd worden.

Een zorgelijk feit is dat er tegenwoordig ook zoveel jongeren zijn die aan een depressie lijden zonder dat zij, hun ouders en andere opvoeders, het weten. Het gedrag van de jongeren wordt dikwijls vergoelijkt met 'hij of zij zit in de pubertijd', maar er is meer aan de hand. Om erachter te komen wat er speelt bij die jongeren is een moeilijke zaak omdat ze in een periode van hun leven zitten dat ze niets met ouderen te maken willen hebben, laat staan dat ze toegeven dat er iets speelt waar ze niet mee kunnen omgaan. Denk aan criminele activiteiten, geldproblemen (schulden), gepest worden en fysieke en/of lichamelijke mishandeling (huiselijk geweld en seksueel misbruik).

Op de werkvloer zou er meer voorlichting over het herkennen van depressieve gevoelens moeten komen. De werkgever voorkomt daardoor meer langdurig ziekteverzuim omdat mensen sombere stemmingen bij zichzelf en anderen leren herkennen en er dan iets aan kunnen doen voordat de persoon met depressieve gevoelens helemaal instort. Ook op scholen zou er meer voorlichting moeten komen over omgang met sombere gevoelens bij jongeren (en ook bij docenten). Het gaat om begrip voor elkaar en het gevoel dat men er voor elkaar is en als je de hulp van een ander accepteert, betekent dat niet dat je gefaald hebt. Het betekent dat je er niet alleen voor staat.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
2. Gifslang; 6. beeldzijde van een muntstuk; 12. chemisch element; 15. vergelden; 17. vleesgerecht; 18. vaartuig; 20. wijk; 21. oktober (afk.); 22. winnaar van de Tour de France; 25. gegroet; 26. verzameling van gedroogde planten; 29. wildragout; 30. harssoort; 33. voormalig Perzië; 35. graveren; 37. gezicht; 39. deel van een hengel; 40. liever; 42. edel; 43. rivier in Portugal; 45. huivering; 46. rivier in Italië; 48. Engelse adellijke titel; 50. verbond; 51. Franse schrijver; 52. aromatisch aftreksel.

VERTICAAL:
1. Bazar (Ind.); 2. officium; 3. projectieplaatje; 4. tweevoudig; 5. emeritus; 7. vorige week; 8. scheikundig element; 9. mannelijk dier; 10. reuzenroofmeeuw; 11. vierkante zuil; 13. alcoholische drank; 14. gegevens; 16. erfdeel; 18. scheidsrechter; 19. streng; 23. leger; 24. slingerplant; 26. plaats in de Ardennen; 27. schaakterm; 28. episcopaat; 29. bijbels figuur; 31. tak van watersport; 32. sportster; 34. rivier (Sp.); 36. bagger; 38. hersenfilm; 40. groef; 41. garstig; 44. Italiaanse omroep; 47. aanwijzend vnw.; 49. lage rivierstand (afk.); 50. ut supra.

1	■	2	3	4	5		■	6	7	8	9	10	■	11
12	13					■	14	■	15				16	
17					■	18		19	■	20				
21			■	22	23				24		■	25		
■		■	26								27	■		■
28	■	29					■	30				31	■	32
33	34			■	35		36			■	37		38	
39			■	40						41	■	42		
43			44		■	45			■	46	47			
	■	48			49	■		■	50				■	
51							■	52						

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Yolanda Wolter-Jansen
Paradera 178-J
Aruba

Harry da Silva
Marsweg 20
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

		1	4	6			7	
	9				1	4		8
			7			5	1	3
		3	6				4	
1		9			8			
4				3		9		5
2	8						5	6
3					4			
	1		2	7			8	

HEAVY

	3		6	5				
			7					6
	2						8	
	8		2					
		1		6				9
9		4	8					7
	1			3		2	4	
					9			
						1		

ZWEEDSE PUZZEL

geschikt / vleesgerecht		drukte / vlekkenwater		land in het Midden Oosten		troefkaart		onafgesloten / clou		bezittelijk vnw. / ingang	
				fitnessoefening / ten einde dat							
kloosteroverste / gerecht						enigszins scheel / na de middag					
							interest / Europeaan				rivier in Oostenrijk
Bijbelse figuur		lucht inhaleren / mijns inziens							Romeinse Rijk / en volgende		
			reeds			bouwmateriaal					
band					deel van een schip						

CRYPTOGRAM

					1	2		3
4		5		6	■		■	
	■		■		■		■	
	■	7						
8			■		■	■	■	
	■	■	■			9		
10		11						
	■		■	■	■			
12								

HORIZONTAAL:
1. De lucht van een toekomstige emeritus (4); **4.** Twee slingerende meisjes (5); **7.** Daarbij in het bijzonder een kroonlijst (7); **8.** Nog even en ze is gepromoveerd (3); **9.** Hier vragen we wat! (3); **10.** Tenminste een zangeres met een jongensnaam (7); **12.** Maakt mooie kleding nog mooier bij het proces (7).

VERTICAAL:
2. Pijnlijk voor een varken dat eraan gaat (4); **3.** Twee dieren in het geweer (6); **4.** Stenen samenhang van een gids (8); **5.** Ten eerste in de hoedanigheid van water (4); **6.** Hierin wordt geen geld uitgekeerd (6); **9.** Die rivier komt overeen met een slee (4); **11.** Hoop bergruimte (3).

WOORDZOEKER

B	E	W	A	R	M	T	E	B	R	O	N	G
D	P	R	E	C	A	I	R	E	E	U	A	E
W	A	G	E	N	D	A	P	U	N	T	Z	F
E	R	S	D	O	E	E	D	S	C	L	O	I
E	N	E	L	E	P	P	O	K	F	A	R	N
P	M	E	E	N	S	G	L	V	A	W	G	G
Z	M	T	E	L	A	A	I	E	N	M	N	E
U	L	Z	D	P	A	S	F	R	H	I	E	E
C	A	A	A	N	B	R	E	N	G	E	N	R
H	P	L	N	E	L	E	R	I	I	L	E	D
T	A	E	E	I	F	O	E	E	Z	G	A	M
G	N	T	B	Y	O	N	G	L	G	O	E	C
O	V	E	R	T	O	L	L	I	G	A	E	B
K	R	O	O	N	P	R	I	N	S	D	A	N
O	C	R	E	E	R	E	N	G	E	C	U	L
N	A	T	R	I	U	M	A	R	M	T	H	O

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANBRENGEN
AFKOPPELEN
AGENDAPUNT
ALEER
BEGINFASE
BENADEELDE
BETON
CEDER
CORYFEE
CREEREN
DWEEPZUCHT
GALAPAGOS
GEFINGEERD
HAZENPEPER
KROONPRINS
LAAIEN
LIBERO
LOGISCH
MEEHELPEN
MELODIE
NAPALM
NASEIZOEN
NATRIUMARM
NAZORG
NEIGING
OUTLAW
OVERTOLLIG
PRECAIR
RAADKAMER
REGAAL
TANDEM
TOORN
TROETEL
TRUCAGE
VERNIELING
WARMTEBRON

© Puzzelland/140823

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

1	4	9	3	8	2	7	5	6
7	8	2	1	5	6	3	4	9
5	6	3	7	9	4	8	1	2
2	5	8	4	7	3	6	9	1
9	3	4	6	1	8	2	7	5
6	1	7	5	2	9	4	3	8
8	2	1	9	4	7	5	6	3
4	9	6	8	3	5	1	2	7
3	7	5	2	6	1	9	8	4

Heavy

3	4	5	8	2	7	9	1	6
7	9	8	1	6	5	4	2	3
2	1	6	3	9	4	5	8	7
5	3	7	6	4	1	8	9	2
8	2	4	9	7	3	1	6	5
1	6	9	5	8	2	3	7	4
6	5	3	2	1	8	7	4	9
9	7	1	4	5	6	2	3	8
4	8	2	7	3	9	6	5	1

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Stuk; 4. steek; 7. eenvoud; 8. ler; 9. sir; 10. gierton; 12. routine. Verticaal: 2. Trio; 3. kolder; 4. springer; 5. eter; 6. kanoet; 9. snee; 11. eau.
Woordzoeker:
TERRACOTTA

Zweedse puzzel

■	G	■	S	■	F	■	L	■	H	■	N
N	A	S	A	■	I	D	O	L	A	A	T
■	V	L	I	E	G	■	C	E	L	L	O
D	I	A	G	R	A	M	■	E	S	P	■
■	A	■	A	A	R	D	I	G	■	I	D
A	A	S	■	T	O	■	S	T	E	N	O
■	L	E	G	O	■	O	R	E	G	O	N

Prijspuzzel

S	■	V	E	R	V	E	■	T	A	P	I	R	■	D
S	L	A	L	O	M	■	V	■	C	O	R	O	N	A
T	E	M	P	O	■	A	L	T	■	R	A	C	E	N
T	I	P	■	I	N	B	O	R	S	T	■	K	O	S
■	S	■	V	E	E	S	T	A	P	E	L	■	N	■
E	■	T	A	N	G	A	■	P	R	E	E	K	■	A
T	E	A	K	■	E	L	P	E	E	■	G	A	R	F
A	M	P	■	S	N	O	E	Z	I	G	■	P	O	T
P	A	T	A	T	■	M	E	E	■	E	T	S	E	R
P	■	O	R	E	N	■	R	■	O	N	Z	E	■	A
E	L	E	M	E	N	T	■	S	P	A	T	L	A	P

Bestemming Curaçao.

'Amigoe is altijd in mijn vaders hart gebleven'

Naam: Yvonne Versneij

Komt uit: Hilversum, Nederland

'Business or Pleasure?': Pleasure

Aantal dagen: 14

Verbleef bij: Blue Bay Golf & Beach Resort

Tekst: **Elisa Koek**

58 Jaar nadat Yvonne Versneij haar geboorte-eiland verliet, keerde zij terug naar Curaçao. Ze bezocht de baaien, haar geboortehuis en haar vaders oude werk. De vader van Yvonne was van 1947 tot en met 1956 hoofdredacteur van de Amigoe en nam zijn oudste dochter Yvonne regelmatig mee naar de redactie.

"De krant heeft altijd in mijn vaders hart gezeten", vertelt zij een week na haar bezoek. "Volgens mij is er weinig veranderd", verhaalt Versneij over haar bezoek aan de redactie van de Amigoe op Scherpenheuvel. "Het is er druk, gezellig en iedereen is vrolijk."
Yvonnes vader begon zijn journalistieke carrière ooit in Nederland bij een verzetskrant tijdens de Tweede Wereldoorlog. Na de oorlog solliciteerde hij als 27-jarige jongeman via een telegram bij de Curaçaose Amigoe. "Hij had niet veel ervaring, maar mocht toch beginnen. De voorwaarde was wel dat hij eerst moest trouwen, dat ging zo in die tijd. Hij is dezelfde avond nog naar mijn moeders huis gegaan om haar hand te vragen."
Het gezin woonde bijna tien jaar op Curaçao. In deze tijd werden Yvonne en haar zusje geboren. Yvonne was vijf jaar toen ze terugging naar Nederland. "Ik heb nooit echt behoefte gehad Curaçao op te zoeken, waarschijnlijk omdat ik zo jong was toen ik er woonde. Toen een vriend kortgeleden voorstelde naar Aruba te gaan, besefte ik dat ik naar mijn geboorte-eiland wilde." Ondanks dat het bijna 60 jaar geleden was dat Yvonne het eiland zag, was er veel herkenning. "De natuur, de geiten die langs de weg lopen en de Weg naar Westpunt brachten veel herinneringen naar boven. Ook heb ik mijn geboortehuis bezocht aan de Matrozenweg. Alles is verbouwd, maar het was leuk. We hebben een biertje gedronken met de bewoner en ik heb foto's gemaakt van het huis."
De ouders van Yvonne hadden altijd een plekje in hun hart voor Curaçao en natuurlijk voor de Amigoe. Daarom mailde Yvonne voor haar vertrek al naar de krant. "Iedereen was enthousiast en ik heb een rondleiding gehad. Het drukproces is me uitgelegd en ik heb gesproken met de redactie, maar ook met de drukkers en de krantenjongens. Het gevoel van vroeger kwam weer terug en ik hoorde zelfs dat ik op mijn vader lijk."

Yvonne heeft van haar vakantie gebruikgemaakt om herinneringen op te halen en het eiland weer te leren kennen. Oude plekken en nieuwe plekken hebben haar liefde voor Curaçao laten opbloeien. "Ik heb de baaien bezocht en lekker gedanst tijdens salsa-avonden. Met mijn fototoestel heb ik prachtige plaatjes geschoten in Willemstad, Willibrordus en op Westpunt. Vooral van de dieren heb ik veel foto's gemaakt: leguanen, vogels en natuurlijk de geiten langs de weg. Dat beeld zat al in mijn hoofd en heb ik nu ook in mijn fotoalbum."

Het was de eerste keer dat Yvonne weer op Curaçao was, maar waarschijnlijk niet de laatste keer. Haar zusje, die ook op Curaçao geboren is, is zelfs al bezig een nieuwe trip te plannen. "Ze is heel geïnteresseerd en wil graag zelf ook een keer gaan om alles te zien. Ik weet in ieder geval dat ik terug wil. Alles is me meegevallen: de mensen waren ontzettend vriendelijk en behulpzaam en het is een prachtig eiland. Ik denk dat dit mijn beste vakantie ooit was."